

Załącznik do:

Uchwały Nr XXXVII/337/05

Rady Gminy Nędza

z dnia 14 listopada 2005 r.

**STRATEGIA INTEGRACJI
I ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY NĘDZA
na lata 2005-2010**



SPIS TREŚCI

1. CZĘŚĆ WSTĘPNA	3
1.1. TŁO I PRZYCZYNY	4
1.2. WARTOŚCI I DEFINICJE	6
1.3. STRUKTURA DOKUMENTU	10
1.4. PRZESŁANKI WYNIKAJĄCE Z DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH	10
2. CZĘŚĆ DIAGNOSTYCZNA	21
2.1. CHARAKTERYSTYKA GMINY	22
2.2. DEMOGRAFIA.....	23
2.3. PROBLEMY SPOŁECZNE W PERSPEKTYWIE OŚRODKA POMOCY SPOŁECZNEJ	24
2.4. KWESTIA OPIEKI NAD DZIECKIEM.....	31
2.5. KWESTIA OSÓB BEZROBOTNYCH.....	34
2.6. ROZWIĄZYWANIE PROBLEMÓW ALKOHOLOWYCH W GMINIE	41
2.7. KWESTIA PRZESTĘPCZOŚCI	42
2.8. KWESTIA NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI	43
2.9. IDENTYFIKACJA NAJWAŻNIEJSZYCH PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH NA TERENIE GMINY	44
2.10. ANALIZA SWOT	47
2.11. ZASOBY UMOŻLIWIAJĄCE ROZWIĄZYWANIE PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH.....	56
2.12. PODSUMOWANIE CZĘŚCI DIAGNOSTYCZNEJ	58
3. CZĘŚĆ PROGRAMOWA	60
3.1. MISJA	61
3.2. CELE STRATEGICZNE	62
3.3. MONITORING I WDRAŻANIE STRATEGII	73
4. UWAGI KOŃCOWE	78

1. CZĘŚĆ WSTĘPNA

Część wstępna zawiera elementarne informacje dotyczące zasad konstruowania dokumentu. Aspekty prawne, które są podstawą działania samorządu lokalnego, zasady i wartości, na których opiera się lokalna polityka społeczna, najważniejsze informacje dotyczące metodyki i wreszcie związek analizy z innymi dokumentami strategicznymi funkcjonującymi na różnych poziomach administrowania i zarządzania.

1.1. TŁO I PRZYCZYNY

Strategia Integracji i Rozwiązywania Problemów Społecznych ma stanowić podstawę do realizacji względnie trwałych wzorów interwencji społecznych podejmowanych w celu zmiany (poprawy) tych stanów rzeczy (zjawisk) występujących w obrębie danej społeczności, które oceniane są negatywnie. Dokument charakteryzuje w szczególności działania publicznych i prywatnych instytucji rozwiązujących kwestie społeczne podejmowane dla poprawy warunków zaspokojenia potrzeb przez wybrane kategorie osób i rodzin.

Obowiązek opracowania Strategii Integracji i Rozwiązywania Problemów Społecznych wynika wprost z art. 17.1 ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r. Różnorodność problemów społecznych występujących w gminie powoduje konieczność wzięcia pod uwagę także innych aktów prawnych, które mają istotny wpływ na konstrukcję dokumentu i rozwiązywanie zadań społecznych w przyszłości. Są to m.in.:

- ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. Nr 96, poz. 873 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. Nr 122, poz. 1143 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. Nr 99, poz. 1001),
- ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2002 r. Nr 147, poz. 1231 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. Nr 123, poz. 776 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 24 kwietnia 1997 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2003 r. Nr 24, poz. 198).

Oprócz ww. aktów prawnych przy realizacji strategii może zachodzić potrzeba odwołania się również do ustaw i aktów wykonawczych z zakresu ochrony zdrowia, oświaty i edukacji publicznej, budownictwa socjalnego.

Europejska polityka społeczna została określona w głównej mierze podczas Szczytu Lizbońskiego w 2000 roku, gdzie kraje członkowskie Unii Europejskiej uznały, że zwalczanie ubóstwa i wykluczenia społecznego będzie centralnym elementem w procesie modernizacji europejskiego modelu społecznego. W roku 2001 uzgodniony został przez Radę, Parlament i Komisję Europejską „Wspólnotowy program na rzecz walki z wykluczeniem społecznym na lata 2002 – 2006”. Jego celem jest wsparcie współpracy pomiędzy krajami Unii Europejskiej i zwiększenie skuteczności przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu. Polska zgłosiła gotowość przystąpienia do programu, w efekcie czego podjęła prace nad przygotowaniem Memorandum w sprawie Integracji Społecznej (Joint Inclusion Memorandum – JIM), Narodowej Strategii Integracji Społecznej oraz Krajowego Planu Działania na rzecz Integracji Społecznej. Powołany przez Prezesa Rady Ministrów – w roku 2003 – Zespół Zadaniowy do spraw Reintegracji Społecznej opracował dokument pt.: *Narodowa Strategia Integracji Społecznej dla Polski*. Autorzy tego dokumentu podjęli próbę dokonania całościowej analizy sytuacji społecznej w Polsce, wskazania priorytetowych problemów oraz dobrych praktyk na rzecz inkluzji osób i grup.

Opracowując lokalną strategię integracji i rozwiązywania problemów społecznych, uwzględniono dokumenty programowe, w których akcentuje się konieczność zapewnienia dialogu i partnerskiej współpracy instytucji rządowych, samorządowych, organizacji pozarządowych oraz biznesu, a także za niezbędną uznaje się również partnerską współpracę z osobami podlegającymi wykluczeniu społecznemu. Są to przede wszystkim:

- Narodowy Plan Rozwoju na lata 2004 – 2006 oraz założenia do Narodowego Planu Rozwoju na lata 2007 – 2013,
- Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego,
- Sektorowy Program Operacyjny Rozwoju Zasobów Ludzkich,
- Strategia Gminy.

1.2. WARTOŚCI I DEFINICJE

Wartość to termin używany do określenia tego, co godne uznania i pożądanego, cenne, dobre. Człowiek budujący swój system wartości, pewne wartości eliminuje (odrzuca jako złe, czyli traktuje jako „antywartości”), inne pozostawia i hierarchizuje według przypisywanej im ważności. Wartość jest cechą względną, a to oznacza, że nie zawsze, nie w każdym miejscu, nie przez wszystkich i nie w każdych okolicznościach przypisywana jest przedmiotom podlegającym ocenie. Według S. Nowaka przedmiotami wartościowania w polityce społecznej są najczęściej: stosunki społeczne, stan zaspokojenia potrzeb, instytucje społeczne, stosunki między człowiekiem a przyrodą.

Polityka społeczna oparta na określonych zasadach, normach i wartościach może być postrzegana jako przewodnik działania państwa i władz samorządowych rozmaitych szczebli w celu:

- kształtowania warunków życia ludności oraz stosunków międzyludzkich, ogólnych warunków rozwoju;
- harmonizowania i godzenia rozbieżnych interesów różnych grup społecznych, a tym samym tworzenia warunków dla pokoju społecznego między kapitałem a pracą.

Z wartości wynikają zarówno cele polityki społecznej, jak i zasady. Źródła, z których czerpie wartości polityka społeczna, są bardzo różnorodne. Są to m.in. ideologie, doktryny społeczne i gospodarcze, społeczne oczekiwania wyrażane za pośrednictwem różnych kanałów społecznej komunikacji, normy zwyczajowe, poglądy osób znaczących w społeczeństwie. W polityce społecznej, odwołującej się do wartości cenionych przez społeczeństwo, ważny jest wprowadzony przez S. Ossowskiego podział na wartości odczuwane i uznawane. Wartości odczuwane wiążą się głównie ze sferą emocjonalną, zaś uznawane opierają się na przekonaniach, że pewne cechy powinny być odczuwane jako wartość.

Niektóre zasady polityki społecznej są tożsame z wartościami. Zasady to ogólne doktryny i normy działania, którymi powinny kierować się podmioty polityki społecznej w realizacji podstawowego celu, jakim jest zaspokajanie potrzeb.

Zasady, które są najczęściej artykułowane bądź realizowane, a które stają się dla twórców strategii podstawowymi fundamentami budowania społeczności lokalnej, wolnej od zagrożeń i problemów społecznych, to:

1. Zasada samopomocy – przejawia się w istnieniu i rozwoju pomocy wzajemnej ludzi, zmagających się z podobnymi problemami życiowymi oraz pomocy silniejszych dla słabszych; zazwyczaj w ramach niewielkich nieformalnych grup.
2. Zasada przezorności – oznacza, że bezpieczeństwo socjalne jednostki nie może być tylko efektem świadczeń ze strony społeczeństwa, ale wynikać powinno także z odpowiedzialności człowieka za przyszłość własną i rodziny.
3. Zasada solidarności społecznej – najczęściej rozumiana jako przenoszenie konsekwencji, niekiedy utożsamiana z solidaryzmem społecznym, oznaczającym wyższość wspólnych interesów członków społeczeństwa nad interesami poszczególnych klas lub warstw.
4. Zasada pomocniczości – oznacza przyjęcie określonego porządku, w jakim różne instytucje społeczne dostarczają jednostce wsparcia, gdy samodzielnie nie jest w stanie zaspokoić swoich potrzeb; w pierwszej kolejności pomoc powinna pochodzić od rodziny, a następnie od społeczności lokalnej, a na końcu od państwa.
5. Zasada partycypacji – wyraża się w takiej organizacji życia społecznego, by poszczególni ludzie mieli możliwości pełnej realizacji swoich ról społecznych, zaś poszczególne grupy mogły zajmować równoprawne z innymi miejsce w społeczeństwie.
6. Zasada samorządności – stanowi realizację takich wartości, jak wolność, podmiotowość człowieka; realizowana jest poprzez taką organizację życia społecznego, by jednostki i grupy miały zagwarantowane prawo do aktywnego udziału w istniejących już instytucjach społecznych i tworzenia nowych instytucji w celu skuteczniejszego zaspokajania potrzeb i realizacji interesów.
7. Zasada dobra wspólnego – przejawia się w takich działaniach władz publicznych, które uwzględniają korzyści i interesy wszystkich obywateli i polegają na poszukiwaniu kompromisów tam, gdzie interesy te są sprzeczne.
8. Zasada wielosektorowości – polega na równoczesnym funkcjonowaniu publicznych podmiotów polityki społecznej, organizacji pozarządowych i instytucji rynkowych, które dostarczają środków i usług służących zaspokajaniu potrzeb społeczeństwa.

Polityka społeczna jako przewodnik, wskazówka działania oparta na zadeklarowanych wartościach i zasadach, określa i wyjaśnia misję, obejmuje możliwości i cele przedsięwzięć organizacyjnych, wymusza odpowiednie zachowania, nakreślając przy-

dział odpowiedzialności i towarzyszącą temu delegację kompetencji na wszystkie poziomy organizacyjne.

Z powyższych zasad wynikają podstawowe cele, które powinny kierunkować politykę społeczną w danym środowisku lokalnym, a są to przede wszystkim:

- poprawa położenia materialnego i wyrównywanie szans życiowych grup społeczeństwa ekonomicznie i socjalnie najsłabszych;
- prowadzenie bieżących działań osłonowych;
- widzenie zagrożeń społecznych z wyprzedzeniem;
- dorównywanie do standardów unijnych i międzynarodowych.

W polityce społecznej Unii Europejskiej, co nie jest bez znaczenia z uwagi na nasze przystąpienie do tej struktury, priorytetowe są wszelkie działania związane z polepszeniem warunków życia, pracy i kształcenia, powszechnością prawa do zatrudnienia i wykształcenia, wreszcie stworzenie systemu zabezpieczenia społecznego. Powyższe wartości i zasady służą jako fundament do budowy dokumentu, wskazującego problemy społeczne i metody ich rozwiązywania.

W polityce społecznej terminem „problemy społeczne” oznacza się wszelkiego rodzaju dolegliwości, zakłócenia, niedogodności występujące w życiu zbiorowym. Natomiast określeniem „kwestia społeczna” wyróżnia się wśród nich te, które:

- odznaczają się szczególną dolegliwością dla potencjału osobowego społeczeństwa,
- są następstwem niedostosowania sposobu, w jaki funkcjonuje społeczeństwo, do podstawowych potrzeb indywidualnych i zbiorowych i nie są możliwe do rozwiązania siłami pojedynczych grup ludzkich.

W węższym znaczeniu termin kwestia społeczna oznacza konkretny problem o szczególnie wysokim stopniu dotkliwości dla życia i współdziałania członków społeczności. W szerszym znaczeniu oznacza on przeciwieństwo pomiędzy zasadami obowiązującymi w danym społeczeństwie, formacji ustrojowej czy nawet cywilizacji, a dążeniami jednostek i zbiorowości do godnego życia. Jan Danecki w publikacji „Kwestie społeczne – istota, źródła, zarys diagnozy” przyjmuje, iż „źródła kwestii społecznych tkwią wewnątrz społeczeństwa: w mechanizmach życia zbiorowego (...) mogą być – jak każdy problem społeczny – ograniczane i rozwiązywane we wszystkich skalach współżycia:

od rodziny poprzez środowiska lokalne i zawodowe po skalę ogólnopolską (...)
również międzynarodową”.

Mechanizmów powstawania problemów społecznych – kwestii społecznych upatrywać należy w funkcjonowaniu społeczeństwa. Są nimi przede wszystkim:

- dezorganizacja społeczeństwa,
- gwałtowna zmiana społeczna,
- opóźnienia kulturowe,
- przemiany gospodarcze wyprzedzające przemiany w sposobie myślenia i działania,
- złe funkcjonowanie instytucji politycznych czy administracyjnych,
- niekompetencja polityków czy urzędników państwowych,
- dysfunkcjonalność instytucji społecznych,
- dominacja grup społecznych, eksploatacja, wyzysk,
- nierówności społeczne, niesprawiedliwość społeczna,
- złe funkcjonowanie instytucji edukacyjnych,
- nieprzystosowanie do pełnienia określonych ról społecznych.

Funkcjonujące w środowisku lokalnym kwestie i problemy społeczne prowadzą do wykluczenia społecznego, czyli sytuacji uniemożliwiającej lub znacznie utrudniającej jednostce lub grupie zgodne z prawem pełnienie ról społecznych, korzystanie z dóbr publicznych i infrastruktury społecznej, gromadzenie zasobów i zdobywanie dochodów w godny sposób. Środkiem umożliwiającym przeciwdziałanie tej sytuacji jest integracja społeczna, czyli działania wspólnotowe na zasadach dialogu, wzajemności i równorzędności, którego celem jest dążenie do społeczeństwa opartego na demokratycznym współuczestnictwie, rządach prawa i poszanowaniu różnorodności kulturowej, w którym obowiązują i są realizowane podstawowe prawa człowieka i obywatela oraz skutecznie wspomaga się jednostki i grupy w realizacji ich celów życiowych.

Przygotowując dokumenty programowe, które wskazywać będą podstawowe kierunki działań samorządu lokalnego, nie można nie wspomnieć o wartości podstawowej, która posłużyła konstruktorom dokumentu jako fundament pomocy. Wspieranie rodziny jako najważniejszej komórki społecznej jest naczelnym przesłaniem niniejszego dokumentu, od wspierania siły rodziny należy rozpoczynać każdy rodzaj oferowanej pomocy.

1.3. STRUKTURA DOKUMENTU

Strategie rozwiązywania problemów społecznych to tyle, co względnie trwałe wzory interwencji społecznych podejmowanych w celu zmiany (poprawy) tych stanów rzeczy (zjawisk) występujących w obrębie danej społeczności, które oceniane są negatywnie. Mówiąc o gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych, należy mieć na myśli w szczególności działania publicznych i prywatnych instytucji pomocy społecznej (i pokrewnych) prowadzone na terenie gminy, podejmowane dla poprawy warunków zaspokojenia potrzeb przez wybrane kategorie osób i rodzin.

W oparciu o uzyskane od władz lokalnych informacje i materiały został przygotowany dokument, który pozwoli na racjonalizację lokalnej polityki społecznej oraz wskaże obszary, które w najbliższym czasie powinny stać się przedmiotem szczególnej troski ze strony władz lokalnych. Metodyka opracowania dokumentu pozwoliła na zaangażowanie środowiska lokalnego w budowę strategii na najważniejszych jej etapach, od diagnozy do wdrożenia i realizacji.

Przedłożony materiał został opracowany w Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Nędzy przy merytorycznym wsparciu Ośrodka Kształcenia Służb Publicznych i Socjalnych – Centrum AV w Częstochowie. Pomoc zewnętrzna polegała głównie na doradztwie i systematyzacji układu głównych elementów wypracowanego dokumentu.

1.4. PRZESŁANKI WYNIKAJĄCE Z DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH

Konstruując Strategię Integracji i Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy, należy pamiętać, że nie jest to jedyny dokument w obszarze polityki społecznej, którego skutki będą dotyczyły mieszkańców naszej gminy. Krytyczna analiza dokumentów programowych powstających na poziomie kraju, województwa czy powiatu pozwala na skuteczniejsze programowanie działań na poziomie lokalnym, tak by części działań nie powielać, ale wpisywać się własnymi konstrukcjami programowymi w już funkcjonującą rzeczywistość formalno-prawną.

1.4.1. NARODOWY PLAN ROZWOJU NA LATA 2007-2013

Narodowy Plan Rozwoju na lata 2007-2013 jest kompleksowym programem rozwoju społeczno-gospodarczego Polski. Przygotowanie i realizacja NPR ma spowodować skuteczne włączenie Polski w kształtowanie Unii Europejskiej, której jednym z konstytucyjnych fundamentów jest zasada spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej. Obecność Polski w Unii Europejskiej stwarza ogromną szansę zmniejszenia naszego dystansu do najwyżej rozwiniętych społeczeństw. By w pełni wykorzystać tę perspektywę rozwojową, powstaje Narodowy Plan Rozwoju (NPR) na lata 2007-2013, który spaja wszystkie przedsięwzięcia o charakterze rozwojowym. Jest on koncepcją modernizacji polskiej gospodarki oraz propozycją takich zmian instytucjonalnych, które umożliwią tę modernizację. Wstępny projekt Narodowego Planu Rozwoju na lata 2007-2013 został przyjęty przez Radę Ministrów 11 stycznia 2005 r.

Misją NPR jest podjęcie i uruchomienie przedsięwzięć, które zapewnią wysoki wzrost gospodarczy, umocnienie konkurencyjności regionów i przedsiębiorstw oraz wzrost zatrudnienia, przy zapewnieniu wyższego poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej.

Wśród głównych zasad sprzyjających realizacji podstawowych wartości wymienia się:

- pomocniczość państwa — umacnianie samorządności terytorialnej i społeczeństwa obywatelskiego, przy zachowaniu autonomii i partnerstwa w relacjach między administracją państwową oraz strukturami samorządowymi i pozarządowymi;
- uznanie wykształcenia, wiedzy, informacji i kultury za fundament społeczno-gospodarczego rozwoju;
- polityka prorodzinna przyczyniająca się do wyższego poziomu dzietności, gwarantująca prawidłowy rozwój dzieci i promująca partnerski model rodziny;
- ochrona rynku i konkurencji;
- zapewnienie równego dostępu do sądu i ochrony konstytucyjnych praw;
- dialog obywatelski i partnerstwo społeczne;
- kształtowanie partnerskich relacji Polski z państwami demokratycznymi oraz jej uczestnictwa, w globalnej polityce i gospodarce.

Narodowy Plan Rozwoju na lata 2007-2013 formułuje 3 cele strategiczne:

- Utrzymanie gospodarki na ścieżce wysokiego wzrostu gospodarczego.

Polska gospodarka charakteryzuje się znaczącym potencjałem rozwojowym, ale też szeregiem strukturalnych zapóźnień i deficytów. Zagrożeniem jest na przykład wysoki i szybko rosnący poziom zadłużenia państwa. Rozwiązywanie zasadniczych problemów gospodarczych i społecznych będzie możliwe jedynie pod warunkiem utrzymania wysokiego poziomu wzrostu gospodarczego.

- Wzmocnienie konkurencyjności regionów i przedsiębiorstw oraz wzrost zatrudnienia.

W 2004 r. polska gospodarka wyszła z okresu spowolnionego wzrostu i stagnacji. Można przewidywać, że tempo wzrostu zbliży się do poziomu 6 proc. Właśnie teraz niezbędne staje się podejmowanie procedur i uruchamianie przedsięwzięć, które umocnią mikroekonomiczne fundamenty gospodarki oraz utrwalą tendencję wzrostową.

- Podniesienie poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej.

Transformacja w latach 1989-2004 wiązała się z występowaniem negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych. Wysokie bezrobocie, pogłębiające i poszerzające się ubóstwo, wykluczenie społeczne, dezintegracja społeczna, marginalizacja wielu wspólnot lokalnych i peryferyzacja niektórych regionów stanowi zagrożenie i przeszkodę w rozwoju społeczeństwa obywatelskiego oraz staje się źródłem konfliktów społecznych. Jednocześnie zjawiska te ograniczają potencjał rozwojowy gospodarki i możliwości awansu cywilizacyjnego. Stąd rozwój społeczno-gospodarczy musi respektować m.in. zasadę zrównoważonego rozwoju. Miarami realizacji tego celu będą: zróżnicowanie poziomu dochodów i rozwoju regionalnego oraz dostępność komunikacyjna do regionów peryferyjnych.

Narodowy Plan Rozwoju na lata 2007-2013 jest kontynuacją obowiązującego obecnie planu na lata 2004-2006.

1.4.2. NARODOWA STRATEGIA INTEGRACJI SPOŁECZNEJ

Cele polityki integracji społecznej w Polsce wynikają przede wszystkim z priorytetów określonych w przyjętej w czerwcu 2004 r. Narodowej Strategii Integracji Społecznej. Cele polityki integracji społecznej w Polsce wynikają również z celów w zakresie zwalczania ubóstwa i wykluczenia społecznego przyjętych w grudniu 2000 r. przez Radę Europejską w Nicei. Polska w pełni zaakceptowała ich zasadność, co zostało oficjalnie potwierdzone poprzez przyjęcie w grudniu 2003 r. Wspólnego Memorandum Polski i UE o Integracji Społecznej (Joint Inclusion Memorandum).

Zarówno Krajowy Plan Działania na rzecz Integracji Społecznej, jak i Wspólne Memorandum są elementami realizacji Strategii Lizbońskiej, która została przyjęta przez piętnaście krajów członkowskich w marcu 2000 roku. Polskie priorytety wpisują się także w podstawowe założenia Zrewidowanej Strategii Spójności Społecznej Rady Europy, której inauguracja odbyła się w lipcu 2004 r. w Warszawie. Jednym z tych założeń jest budowanie integracji i spójności społecznej w oparciu o prawa człowieka, a zwłaszcza te prawa, które zostały zawarte w Zrewidowanej Europejskiej Karcie Społecznej.

Priorytety Narodowej Strategii Integracji Społecznej stworzone zostały z perspektywą ich realizacji do 2010 roku. Krajowy Plan Działania uwzględnia te priorytety, których realizacja jest szczególnie pilna. Wynikają one także z przedstawionej analizy sytuacji ekonomiczno-społecznej ilustrującej podstawowe przyczyny ubóstwa i zagrożenia wykluczeniem społecznym.

Priorytety zawarte w NSIS w zakresie realizacji **prawa do edukacji** są następujące:

- wzrost uczestnictwa dzieci w wychowaniu przedszkolnym,
- poprawa jakości kształcenia na poziomie gimnazjalnym i średnim,
- upowszechnienie kształcenia na poziomie wyższym i jego lepsze dostosowanie do potrzeb rynku pracy,
- rekompensowanie deficytów rozwoju intelektualnego i sprawnościowego dzieci,
- upowszechnienie kształcenia ustawicznego.

W zakresie realizacji **prawa do zabezpieczenia socjalnego**:

- radykalne ograniczenie ubóstwa skrajnego, którego poziom jest obecnie nieakceptowany i wymaga podjęcia zdecydowanych działań,
- ograniczenie tendencji wzrostowych rozwarstwiania dochodowego, tak aby różnice te nie odbiegały od przeciętnego poziomu w krajach UE.

Bezrobocie jest jedną z form wykluczenia społecznego silnie powiązaną z innymi jego przejawami, np. ubóstwem, w warunkach niskiej skuteczności systemu zabezpieczenia socjalnego dla osób bezrobotnych i ich rodzin. Dlatego też w Narodowej Strategii Integracji Społecznej cztery z dwudziestu priorytetów odnoszą się do sfery działań doty-

czących realizacji **prawa do pracy**:

- ograniczenie bezrobocia długookresowego,
- zmniejszenie bezrobocia młodzieży,
- zwiększenie poziomu zatrudnienia wśród niepełnosprawnych,
- zwiększanie liczby uczestników aktywnej polityki rynku pracy.

W zakresie realizacji **prawa do ochrony zdrowia**:

- wydłużenie przeciętnego trwania życia w sprawności,
- upowszechnienie dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych,
- zwiększenie zakresu objęcia kobiet i dzieci programami zdrowia publicznego.

W zakresie realizacji **innych praw społecznych**:

- zwiększenie dostępu do lokali (mieszkań) dla grup najbardziej zagrożonych bezdomnością,
- zapewnienie lepszego dostępu do pracowników socjalnych,
- rozwinięcie pomocy środowiskowej i zwiększenie liczby osób objętych jej usługami,
- zwiększenie zaangażowania obywateli w działalność społeczną,
- realizacja Narodowej Strategii Integracji Społecznej przez samorządy terytorialne,
- zwiększenie dostępu do informacji obywatelskiej i poradnictwa.

1.4.3. KRAJOWY PLAN DZIAŁANIA NA RZECZ INTEGRACJI SPOŁECZNEJ

Krajowy Plan Działania na rzecz Integracji Społecznej to program poprawy dostępu do praw społecznych i zwiększania poziomu ich realizacji. Jest to również zasadniczy instrument osiągania integracji społecznej w europejskim modelu społecznym. Realizacja praw społecznych oczywiście kosztuje, tak samo jak realizacja wszystkich innych kategorii praw człowieka określonych w prawie międzynarodowym i krajowym.

Trzeba więc zapewnić w sposób trwały zasoby finansowe, kadrowe, lokalowe, rzeczowe i inne instytucjom odpowiedzialnym za realizację tych praw.

Prawa społeczne powinny mieć obecnie priorytet w wydatkach publicznych ze względu na to, że ich realizacja znacznie się pogorszyła w ostatnich latach, a więc zmniejsza się poziom integracji społecznej i zwiększa się skala i zasięg procesów wykluczenia społecznego. W przyjętym Krajowym Planie Działań na rzecz Integracji Społecznej za najważniejsze uznano:

- działania edukacyjne, socjalne i zdrowotne zapobiegające wykluczaniu oraz wspierające grupy zagrożone w działaniach umożliwiających równy start dzieci i młodzieży,
- budowę systemu bezpieczeństwa socjalnego i przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu,
- realizację prawa do pracy dla każdego, w tym szczególnie dla grup defaworyzowanych na rynku pracy poprzez odpowiednią politykę makroekonomiczną i politykę zatrudnienia,
- rozwój systemu instytucjonalnego z jasnym podziałem odpowiedzialności instytucji rządowych i samorządowych, otwierającego jednocześnie przestrzeń dla aktywności obywatelskiej i upodmiotowienia korzystających z usług społecznych świadczonych zarówno przez państwo, jak i przez organizacje pozarządowe.

Na poziomie operacyjnym ważne jest, że polska polityka integracji społecznej musi być realizowana **we współpracy z szeroko rozumianymi partnerami społecznymi**. Szczególnie chodzi tu o związki zawodowe i związki pracodawców, organizacje pozarządowe, samorządy lokalne oraz odpowiednie charytatywne instytucje kościołów i związków wyznaniowych. Niezależnie od osiągniętego poziomu zamożności oraz stanu koniunktury gospodarczej państwo nie jest w stanie zrealizować celów tej polityki bez partnerstwa z innymi instytucjami. W tym kontekście ustalono następujące priorytety na najbliższe dwa lata:

- zaangażowanie obywateli w działalność społeczną, głównie poprzez zwiększenie ich uczestnictwa w działalności organizacji pozarządowych i innych formach pracy społecznej oraz samopomocy,
- wzrost liczby samorządów, które z pełną wrażliwością i zaangażowaniem po-

dejmują się tworzenia lokalnych strategii przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu, a następnie realizują ich założenia.

1.4.4. STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

Ze względu na swój strategiczny charakter strategia budowana na poziomie lokalnym musi uwzględniać i brać pod uwagę przesłanki zawarte w dokumentach strategicznych podmiotów, z którymi współpracuje na zasadzie partnerstwa. Jednym z nich jest samorząd województwa śląskiego. Sejmik Województwa Śląskiego uchwałą nr I/24/1/2000 z dnia 25 września 2000 roku przyjął dokument pt.: „Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000 – 2015”. Odnajdujemy w nim priorytety, które są istotne ze względu na kształtowanie lokalnej polityki społecznej, w szczególności natomiast warto mieć na uwadze:

Umacnianie solidarności i więzi międzyludzkich, poprawa stanu zdrowia oraz bezpieczeństwa socjalnego i publicznego mieszkańców oraz cele strategiczne:

C₃ – Zbudowanie zintegrowanego systemu pomocy społecznej

C₅ – Poprawa stanu zdrowia mieszkańców regionu

C₇ – Wzmocnienie trwałości rodziny, wspieranie jej rozwoju, wyrównywanie szans różnych typów rodzin, a także aktywizacja i integracja społeczności lokalnych na rzecz wzmocnienia rodzin.

Należy także pamiętać o funkcjonujących na szczeblu wojewódzkim programach, takich jak:

- Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych dla Województwa Śląskiego na lata 2000 – 2005, przyjęty uchwałą nr I/21/26/2000 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 20 czerwca 2000 roku, zmieniony uchwałą nr I/46/1/2002 z dnia 21 stycznia 2002 roku i uchwałą nr II/15/18/2003 z dnia 15 grudnia 2003 roku;
- Wojewódzki program wyrównywania szans osób niepełnosprawnych oraz przeciwdziałaniu ich wykluczeniu społecznemu na lata 2003 – 2005, przyjęty uchwałą nr II/11/11/2003 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 25 sierpnia 2003 roku;

- Program współpracy województwa śląskiego z organizacjami pozarządowymi na rok 2004, przyjęty uchwałą nr II/15/2/2003 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 15 grudnia 2003 roku.

1.4.5. POWIATOWA STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH POWIATU RACIBORSKIEGO NA LATA 2002 - 2015

Tworząc strategię rozwiązywania problemów społecznych w powiecie raciborskim przyjęto trzynastoletni horyzont czasowy. Okres ten pozwoli na zrealizowanie zaplanowanych zamierzeń, dokonanie oceny skuteczności obranych kierunków zmian oraz ocenę efektywności tworzonych nowych struktur pomocy społecznej na terenie powiatu.

Misją pomocy społecznej jest stworzenie społeczeństwa wzajemnie sobie pomagającego.

Celem strategicznym niniejszego dokumentu jest:

Zminimalizowanie rozbieżności pomiędzy rozpoznany poziomem potrzeb a istniejącymi zasobami.

Cele operacyjne:

a.) Wypracowanie dzięki powiatowemu centrum struktury współpracy i koordynacji działań instytucji powołanych do świadczenia pomocy osobom potrzebującym poprzez realizację następujących zadań:

- diagnozę zagrożeń,
- prowadzenie bazy danych,
- koordynację prac,
- przedstawianie wniosków zarządowi powiatu, odpowiednim komisjom Rady Powiatu,
- dbanie o profesjonalizm kadry udzielającej pomocy,
- monitorowanie realizacji programów,

- organizowanie wsparcia merytorycznego.
- b.) Utworzenie brakujących elementów infrastruktury pomocy społecznej, przy pomocy których zagrożenia płynące z narastających, a nie rozwiązanych systemowo problemów społecznych, będą niwelowane.
 - c.) Zwiększanie efektywności pomocy społecznej realizowanej przez powiat.
 - d.) Integracja ze środowiskiem lokalnym i wyrównywanie szans życiowych osób niepełnosprawnych.
 - e.) Proponowanie prorodzinnych kierunków zmian i wprowadzenie nowatorskich rozwiązań w systemie opieki nad dziećmi i rodziną.

1.4.6. STRATEGIA ROZWOJU GMINY NĘDZA DO ROKU 2011

Strategia Rozwoju Gminy Nędza do 2011 roku przyjęta została uchwałą nr XXV/226 Gminnej Rady w dniu 25 października 2004 r. Jak określono w uzasadnieniu, jej opracowanie spowodowane było koniecznością długookresowego ukierunkowania rozwoju gminy. Po przyjęciu stała się podstawą do realizacji planów, decyzji i projektów. Dokument będzie pomocny w corocznym rozdysponowaniu budżetu według określonych celów zapisanych w Strategii, pozwoli zarazem w dłuższej perspektywie ubiegać się o pozyskanie funduszy zewnętrznych, jak również pomocy strukturalnej z Unii Europejskiej.

Przy opracowywaniu strategii długofalowych przekształceń gminy zdecydowano się na siedmioletni okres realizacji i ewentualnej weryfikacji. Koncepcja rozwoju gminy Nędza stanowi przez ten czas narzędzie planowania postępu na tym obszarze, określając na podstawie oceny aktualnego rozwoju gospodarczo-społecznego i stanu środowiska wizję i misję oraz cele generalne i szczegółowe. Te pierwsze zostały przypisane trzem obszarom strategicznym, wymienionym w następującej kolejności: społeczeństwo, gospodarka oraz przestrzeń. Każdemu celowi szczegółowemu zostały przyporządkowane kierunki działań, które będą stanowić bazę dla przygotowania planu realizacyjnego (operacyjnego).

W Strategii uznano konieczność weryfikacji celów strategicznych i szczegółowych w odstępach 4 – 6-letnich. Przyjęto jednocześnie konieczność przygotowywania planów realizacyjnych co dwa lata na cztery lata kolejne. Pierwszym takim dokumentem

jest Projekt wieloletniego programu inwestycyjnego na lata 2004–2007, stanowiący załącznik uchwalonego dokumentu koncepcyjnego.

Przyjęta Strategia stanowi jednocześnie podstawę zawierania kontraktów dotyczących finansowania wskazanych zadań inwestycyjnych, a także występowania do Unii Europejskiej o środki na ich wsparcie, czyli m.in. z funduszy PHARE, ISPA.

W ramach trzech celów strategicznych rozwoju gminy Nędza, wynikających z nakreślonej w Strategii wizji, pierwszy opatrzony został – podobnie jak i cały obszar priorytetowy – tytułem „Społeczeństwo”. Mieści się tu cały wachlarz przedsięwzięć różnego rodzaju, bowiem jak określono w dokumencie, jakość życia zależy od wielu czynników, przede wszystkim od dochodów osobistych, systemu opieki zdrowotnej i społecznej, bezpieczeństwa publicznego i edukacji. Osiągane z tytułu pracy dochody powinny pozwolić na zaspokojenie potrzeb materialnych i duchowych. Dla stworzenia odpowiedniej liczby miejsc pracy konieczna jest przedsiębiorczość. Edukacja ma istotne znaczenie dla realizacji wszystkich celów rozwoju obszaru gminy, a przede wszystkim przyczynia się do reorientacji zawodowej i lepszego radzenia sobie z trudnościami występującymi na rynku pracy. Natomiast wysoka jakość i dostępność opieki zdrowotnej i społecznej oraz poczucie bezpieczeństwa publicznego są zasadniczymi czynnikami jakości życia człowieka.

W społecznym aspekcie rozwoju gminy, nakreślonym w Strategii, przyjęto trzy cele generalne. Jeden z nich został określony jako „Zapewnienie mieszkańcom warunków do podwyższania poziomu życia”. W ramach każdego z celów generalnych zostały zasygnalizowane cele szczegółowe, które w miarę potrzeby w czasie realizacji mogłyby być uzupełniane. Pośród celów szczegółowych znalazły się m.in. przeciwdziałanie bezrobociu, wykształcenie człowieka kreatywnego, przedsiębiorczego, którego kwalifikacje będą poszukiwane na rynku pracy, zaspokojenie potrzeb w zakresie opieki medycznej i wreszcie zaspokojenie potrzeb w zakresie opieki społecznej.

Aby owe cele w zakresie rozwiązywania problemów opieki społecznej osiągnąć, niezbędne jest przede wszystkim sprawne organizowanie wsparcia i pomocy osobom potrzebującym w miejscu ich zamieszkania, a więc z udziałem lokalnych jednostek organizacyjnych. Misją poniższej Strategii będzie zintegrowany, efektywny model regionalnej pomocy społecznej. Uda się to osiągnąć poprzez:

1. Sprawny system informacji o zasobach, usługach, problemach:

- opracowywanie diagnozy sytuacji społecznej w gminie,

- rozpowszechnianie informacji o dostępnych usługach, świadczeniach, a także o zagadnieniach społecznych.

2. Aktywizowanie społeczności lokalnej:

- rozwijanie współpracy z organizacjami pozarządowymi, władzami lokalnymi i administracją publiczną,
- koordynowanie i integrowanie działań służb i instytucji socjalnych,
- aktywizowanie poszczególnych mieszkańców.

3. Profesjonalizację kadry pomocy społecznej:

- wyrównywanie poziomu kompetencji zawodowych kadr pomocy społecznej,
- podwyższanie jakości i efektywności działań zmierzających do zapewnienia wysokiego poziomu usług socjalnych,
- dostosowywanie modeli i standardów pomocy społecznej do obowiązujących w UE.

4. Efektywne, nowatorskie programy celowe:

- tworzenie i opracowywanie modelowych rozwiązań w zakresie pomocy społecznej,
- kreowanie pozytywnych postaw wobec problemów społecznych.

2. CZĘŚĆ DIAGNOSTYCZNA

Część diagnostyczna zawiera diagnozę problemów społecznych gminy. Diagnoza została oparta na badaniu źródeł zastanych oraz skonstruowanych specjalnie do tego celu ankiet i wywiadów.

2.1. CHARAKTERYSTYKA GMINY

Nędza jest gminą o charakterze wiejskim, położoną w zachodniej części województwa śląskiego w granicach administracyjnych powiatu raciborskiego. Usytuowana na bogatych terenach leśnych o wysokich walorach przyrodniczych, zajmuje powierzchnię 57,14 km² i liczy prawie 7,5 tys. mieszkańców. W całości położona jest w obrębie Parku Krajobrazowego „Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe Rud Wielkich”. W południowej jej części zlokalizowany jest rezerwat przyrody „Łęczczok”. Przyrodnicze atrybuty gminy odzwierciedla obrazowo tarcza jej herbu, w którym fragment piastowskiego orła spleciony został z iglastym drzewem.

Ze wszystkich gmin wiejskich powiatu raciborskiego gmina Nędza wyróżnia się najwyższym stopniem lesistości i jednocześnie najniższym procentem użytków rolnych. Gmina jest typowo rolnicza, chociaż rolnictwo rozwinęło się głównie w zachodniej jej części nad Odrą. Użytki rolne wypełniają około 38% obszaru gminy, z czego bez mała dwie trzecie stanowią grunty orne (24,5% ogólnej powierzchni gminy) w zdecydowanej większości najniższej – od IV do VI – klasy.

Systematyczne zalesianie gminy powoduje, że takie sołectwa jak Szymocice, Górki Śląskie i Nędza zmieniają swój charakter, a tamtejsze tereny przeznaczane są przede wszystkim pod zabudowę jednorodzinną i rekreacyjno-wypoczynkową.

W granicach terytorialnych gminy znajdują się 7 sołectw: Nędza, Babice, Ciechowice, Górki Śląskie, Łęg, Szymocice oraz Zawada Książęca. Bez mała połowa ludności gminy – 3 462 osoby, mieszka w jej głównym ośrodku. Najliczniej zamieszkane są poza tym wioski Górki Śląskie, Babice i Zawada Książęca, w których mieszka odpowiednio 925, 885 oraz 840 osób. Najślabiej zaludnione są Szymocice, liczące 325 mieszkańców.

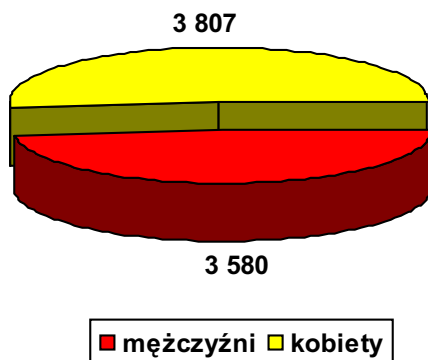
Na terenie gminy Nędza zarejestrowanych jest 187 podmiotów gospodarczych – w pełni prywatnych. Są tu 3 Zespoły Przedszkolno-Szkolne, Zespół Szkolno-Gimnazjalny oraz jedno przedszkole. Do powyższych placówek uczęszcza 873 dzieci, w tym 146 do przedszkoli, 438 do szkół podstawowych i 289 do gimnazjum.

Zdrowotną opiekę zapewnia mieszkańcom gminy Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej MEDICUS, który zaspokaja potrzeby w ramach doraźnej opieki w Ośrodku Zdrowia w Nędzy oraz w Punkcie Lekarskim w Zawadzie Książęcej. Ponadto działa w Nędzy prywatny gabinet praktyki stomatologicznej oraz praktyki lekarskiej.

2.2. DEMOGRAFIA

Poniżej prezentujemy sytuację demograficzną gminy Nędza według danych Urzędu Gminy - ewidencja ludności, uzupełnioną niektórymi wskaźnikami Narodowego Spisu Powszechnego przeprowadzonego w 2002 r.

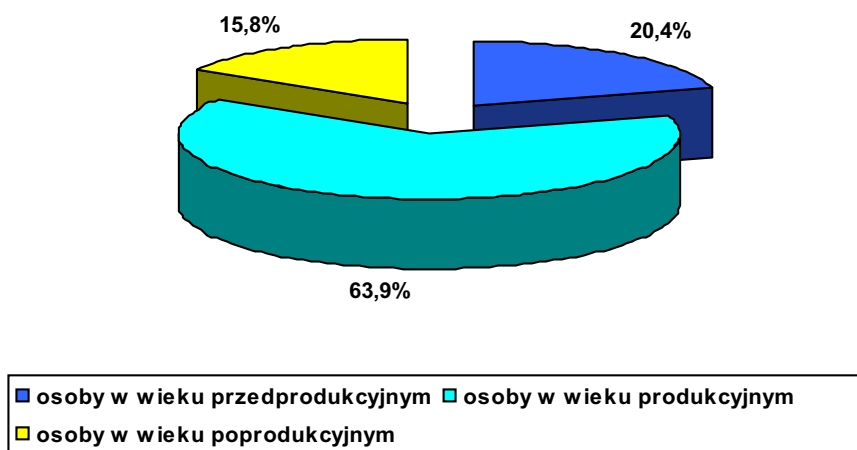
Ludność gminy



Dane Urzędu Gminy - ewidencja ludności

Gminę Nędza zamieszkiwało w 2004 roku 7.387 osób, w tym 3.580 mężczyzn oraz 3.807 kobiet. Na 100 mężczyzn przypadało zatem 106 kobiet.

Struktura wiekowa mieszkańców gminy



Dane Urzędu Gminy - ewidencja ludności

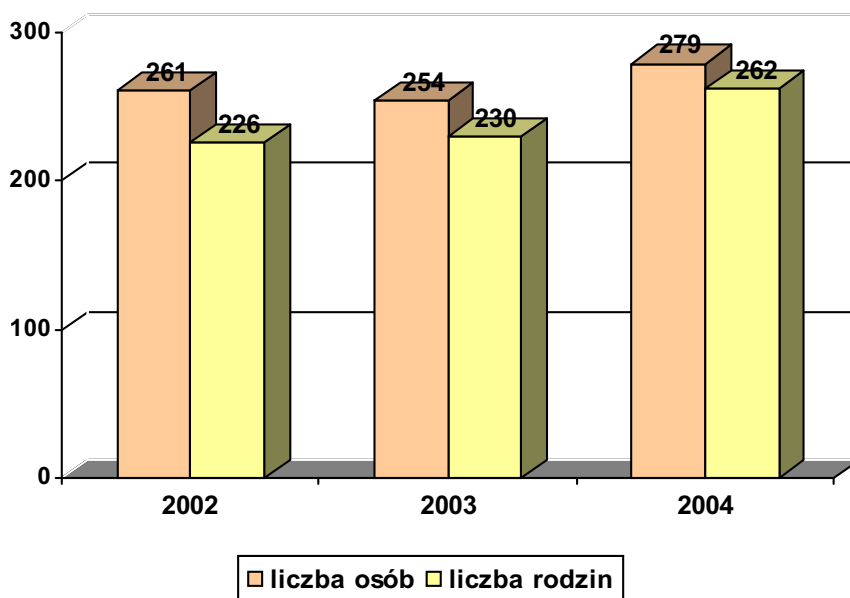
Wśród 7.387 osób zamieszkujących teren gminy Nędza w 2004 roku 20,4% to dzieci i młodzież. Prawie 64% ludności osiągnęło wiek produkcyjny, a 15,8% – wiek poprodukcyjny. Strukturę wiekową mieszkańców charakteryzuje wyższy wskaźnik osób w wieku przedprodukcyjnym i niższy procent osób w wieku poprodukcyjnym.

Warto zarazem odnotować, iż przyrost naturalny w 2002 r., według danych Spisu Powszechnego, był w gminie dodatni i wynosił 1,07 na 1000 ludności.

2.3. PROBLEMY SPOŁECZNE W PERSPEKTYWIE OŚRODKA POMOCY SPOŁECZNEJ

Liczba odbiorców pomocy społecznej w gminie Nędza utrzymuje się w ostatnim okresie na stabilnym poziomie z nieznacznym wzrostem na przestrzeni lat 2003-2004. Pewne formy świadczeń nie są stosowane, jednak beneficjenci korzystają sporadycznie ze wsparcia finansowego oraz z porad i innych form pomocy socjalnej.

Rodziny objęte pomocą społeczną w latach 2002 – 2004



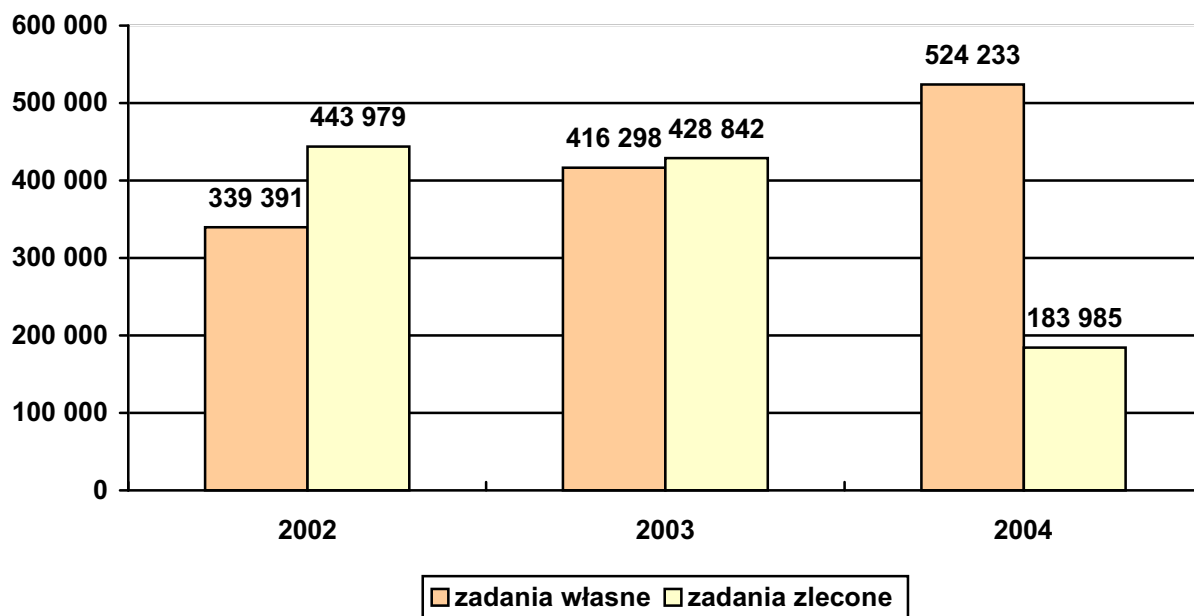
Dane Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Nędzy

Ogółem na przestrzeni lat 2002-2004 pomocą w formie świadczenia pieniężnego objęto w gminie Nędza następującą liczbę rodzin: 2002 r. – 226, 2003 r. – 230, 2004 r. – 262. Uwzględniając powyższe zastrzeżenia należy stwierdzić, że ustabilizowane wskaźniki ilości beneficjentów korzystających ze wsparcia nie oznaczają ograniczenia skali problemów społecznych występujących na terenie gminy.

Liczba rodzin objętych pomocą w gminie Nędza utrzymuje się w ostatnim okresie na stabilnym poziomie, z nieznacznym wzrostem na przestrzeni lat 2003-2004. Pewne

formy świadczeń odeszły z systemu pomocy społecznej, jednak rodziny te sporadycznie korzystają ze wsparcia finansowego, a tym samym z porad i pracy socjalnej.

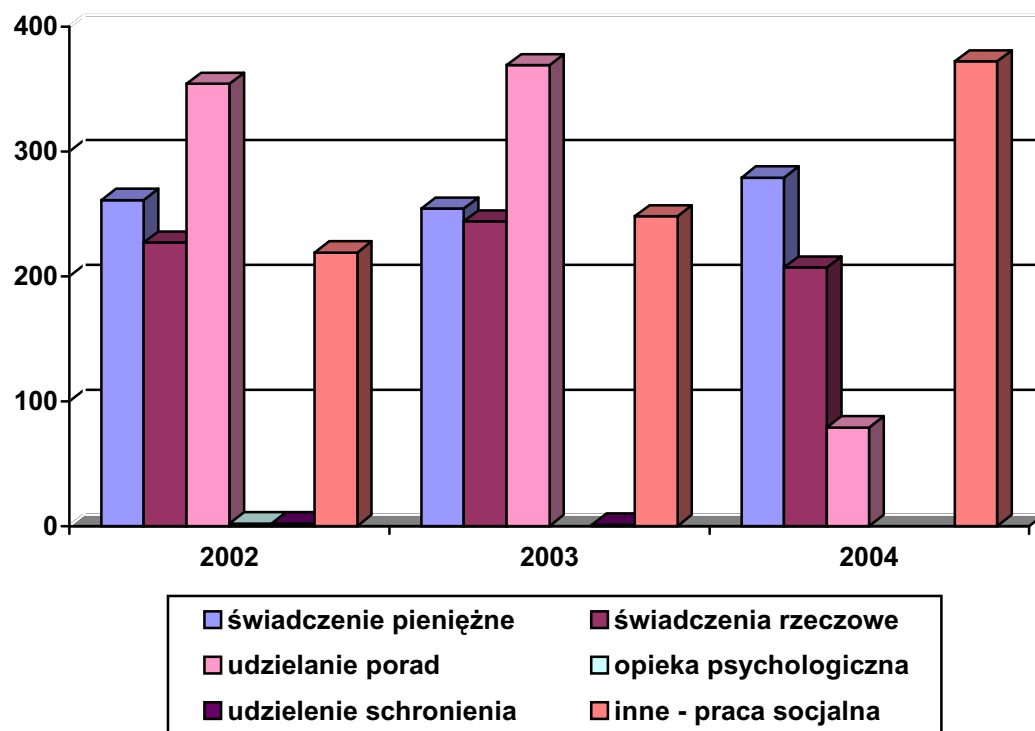
Wydatki na pomoc społeczną w latach 2002-2004



Dane Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Nędzy

Na wykresie przedstawiono wysokość środków finansowych pozostających w dyspozycji Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, uwzględniając wydatki z budżetu gminy na zadania własne i środki na zadania zlecone. Analizując wydatki na pomoc społeczną w gminie, należy zauważyć, że wielkość środków finansowych z przeznaczeniem na wspomaganie osób i rodzin wykazuje w ostatnim czasie tendencję malejącą, przede wszystkim w zakresie zadań zleconych. Ów trend zaznaczył się wyraźniej zwłaszcza w 2004 roku (spadek wskaźnika wydatków ogółem w porównaniu z rokiem poprzednim o prawie 17%). Ogółem wielkość wydatków na udzielane wsparcie w kolejnych latach wyniosła: w roku 2002 – 783.370 zł, w roku 2003 – 846.710 zł, a w 2004 roku – 708.218 zł. Spadek wydatków w zakresie zadań zleconych podyktowany jest zmianami zawartymi w ustawie o pomocy społecznej z 12 marca 2004 r.

Rodzaje pomocy udzielanej przez GOPS w latach 2002-2004



Dane Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Nędzy

Analiza danych pozwala stwierdzić, iż świadczenia pieniężne są preferowaną przez beneficjentów formą pomocy i kształtują się na poziomie stabilnym. GOPS zaspokaja niezbędne potrzeby życiowe osób i rodzin poprzez:

- udzielanie świadczeń przewidzianych w ustawie o pomocy społecznej,
- udzielanie świadczeń wynikających z rządowych programów pomocy społecznej,
- wspieranie rodziny jako podstawowej komórki społecznej oraz wykorzystanie zasobów rodziny w rozwiązywaniu jej problemów poprzez pracę socjalną, poradnictwo,
- współpracę z samorządem i jego jednostkami organizacyjnymi w rozwiązywaniu problemów społecznych.

W przypadku dzieci krzywdzonych i zaniedbywanych instytucjami niosącymi pierwszą pomoc są przede wszystkim służba zdrowia i szkoła, których zadaniem jest m.in. kierowanie rodzin i dzieci do korzystania z niezbędnej pomocy psychologicznej, prawnej, socjalnej itp. Placówki oświatowe są także dobrym miejscem do prowadzenia programów skutecznie zabezpieczających dzieci przed przemocą domową.

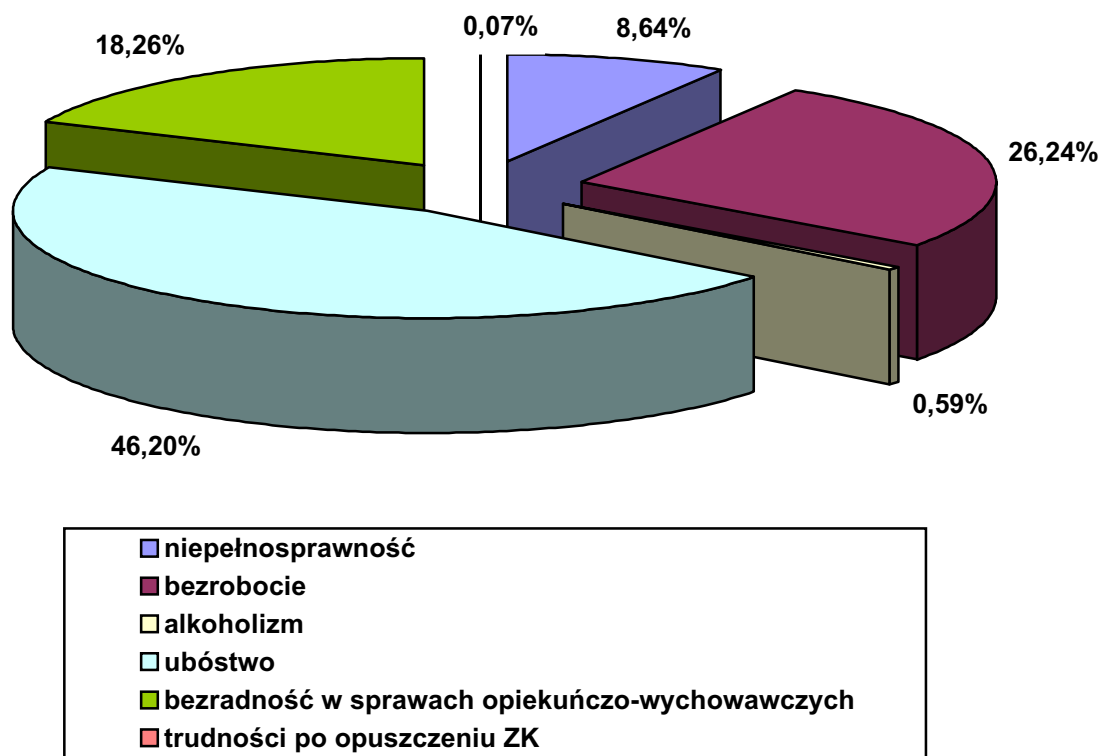
Na terenie gminy nie występuje problem bezdomności – jedynie w 2002 r. udzielono schronienia w dwóch przypadkach.

Typ realizowanych świadczeń w latach 2002-2004

Typy świadczeń	2002		2003		2004	
	Ilość świadczeń	Liczba rodzin	Ilość świadczeń	Liczba rodzin	Ilość świadczeń	Liczba rodzin
Pieniężne	261	226	254	230	279	262
Rzeczowe	227	90	244	93	207	71
Udzielanie porad	354	98	369	112	79	48
Opieka psychologiczna	2	2	0	0	0	0
Udzielenie schronienia	2	2	1	1	0	0
Inne – praca socjalna	219	62	248	68	372	130

Dane Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Nędzy

Powody przyznawania pomocy społecznej w 2004 r.



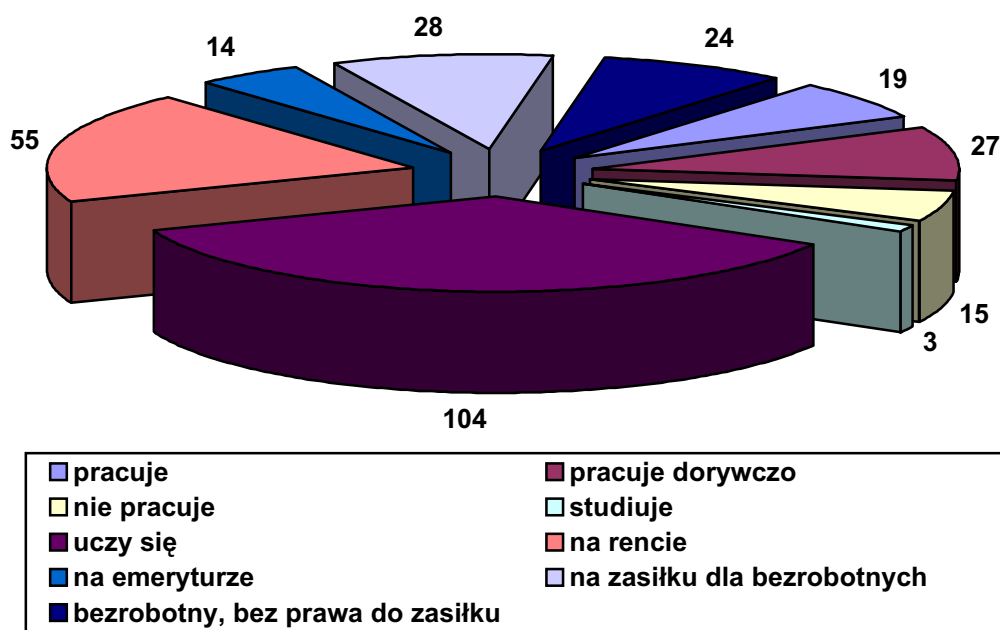
Dane Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Nędzy

Zasadniczą przyczyną, w związku z którą mieszkańcy wnioskuje o wsparcie z systemu pomocy społecznej, jest ubóstwo (141 rodzin), wypełniające bez mała połowę obszaru świadczeń socjalnych. Drugim co do wielkości powodem przyznawania pomocy jest bezrobocie (116 rodzin). Brak zatrudnienia, które nie jest tylko indywidualnym problemem człowieka nim dotkniętego, ale niewątpliwie wpływa na życie i funkcjonowanie całej rodziny, jest źródłem problemów i patologii. W miarę przedłużania się okresu pozostawania bez pracy problemy te narastają i rodzą kolejne, takie jak ubóstwo, frustracja, izolacja, alkoholizm, bezzadność życiowa, rozkład rodziny.

Istotną przyczyną udzielanego wsparcia w gminie jest również bezzadność życiowa (66 rodzin) oraz niepełnosprawność (49 rodzin), przy czym problemy w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego dotyczą w takim samym stopniu rodzin wielodzietnych, jak i niepełnych (odpowiednio 41 i 38 rodzin). Należy podkreślić, że wskazano główne przyczyny udzielanej pomocy; w tle natomiast

pozostają: problem alkoholizmu (tylko 7 osób) i trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego.

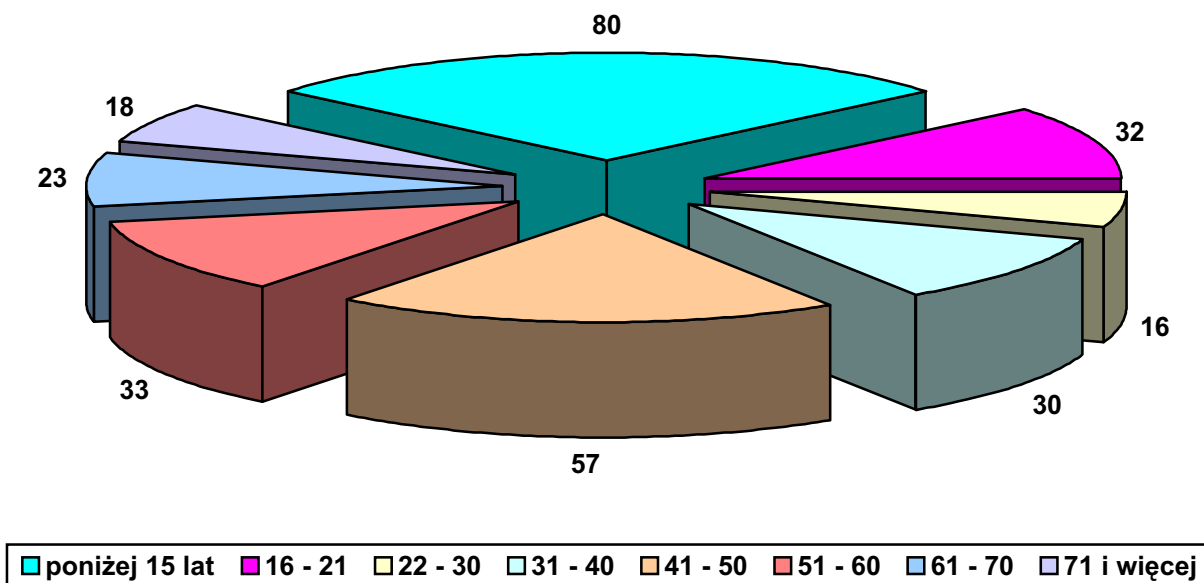
Struktura odbiorców pomocy społecznej ze względu na aktywność zawodową w 2004 r.



Dane Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Nędzy

Analizując strukturę odbiorców ze względu na aktywność zawodową i uwzględniając tylko pełnoletnich beneficjentów systemu dochodzimy do wniosku, że najliczniejszą grupę stanowią osoby pobierające rentę (55 odbiorców). W następnej kolejności są bezrobotni, korzystający z zasiłku lub bez prawa do niego (w sumie 52 beneficjentów). Na kolejnym miejscu znajdują się osoby pracujące, także dorywczo (odpowiednio 19 i 27 korzystających z opieki), na dalszych niepracujący oraz emeryci (15 i 14 osób).

Struktura demograficzna odbiorców pomocy społecznej w 2004 r.



Dane Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Nędzy

Analiza struktury demograficznej wszystkich beneficjentów ośrodka pomocy społecznej wykazuje, że najliczniejszą grupę stanowią osoby poniżej 15 roku życia (80 osób). Częściej adresatami świadczeń są też osoby w wieku od 40 do 60 lat (łącznie 90 beneficjentów) oraz dorastające, zapewne absolwenci szkół, w wieku przedpoborowym (32 osoby).

Ubóstwo, które dotyka nie tylko osoby bezrobotne, stanowi obecnie najistotniejszy problem społeczny. W 2004 r. świadczeniami ośrodka pomocy z powodu ubóstwa objętych zostało 141 rodzin. Należy przy tym zaznaczyć, że samo tylko ubóstwo nie jest wystarczającym powodem do przyznania pomocy finansowej. Aby ją uzyskać rodzina musi przejawiać jeszcze inną dysfunkcję, np. niepełnosprawność, bezrobocie, alkoholizm. Przyznanie pomocy możliwe jest po spełnieniu tzw. kryterium dochodowego, które obecnie wnosi 1.264 zł dla rodziny czteroosobowej. Kryterium to przewiduje, że na miesięczne utrzymanie dziecka powinno wystarczyć 316 zł, tj. 10,53 zł dziennie.

Dzieci są wspierane przez ośrodek świadczeniem w postaci dożywiania w szkołach i przedszkolach, dofinansowania wypoczynku letniego i „zielonych szkół”, zakupu odzieży, artykułów szkolnych. Liczba dotowanych przypadków sprawia, że kwestia dziecka w gminie powinna być przedmiotem szczególnego zainteresowania władz samorządowych.

2.4. KWESTIA OPIEKI NAD DZIECKIEM

W polityce społecznej kwestie dziecka i rodziny traktujemy z uwagą w sposób szczególny. Dzieje się tak przede wszystkim dlatego, że dzieci wymagają szczególnej troski i ochrony, a działalność na ich rzecz powinna koncentrować się przede wszystkim na ochronie ich praw, wyrównywaniu szans życiowych poprzez ułatwianie dostępu do oświaty, systemu ochrony zdrowia, wypoczynku oraz asekurowaniu w obliczu różnych ryzyk/zagrożeń życiowych.

Podstawą większości działań podejmowanych na rzecz dziecka w państwach europejskich jest Konwencja o prawach dziecka, która została przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 20 listopada 1989 r. W dokumencie uznano, że dziecko dla pełnego i harmonijnego rozwoju swojej osobowości powinno wychowywać się w środowisku rodzinnego szczęścia, miłości i zrozumienia. Powinno być także w pełni przygotowane do życia w społeczeństwie poprzez wychowanie w duchu pokoju, godności, tolerancji, wolności, równości i solidarności. Jak wskazano w Deklaracji Praw Dziecka – „dziecko, z uwagi na swoją niedojrzałość fizyczną oraz umysłową, wymaga szczególnej opieki oraz troski, zarówno przed, jak i po urodzeniu”. Prawa dzieci zawarte w Konwencji obejmują prawa cywilne, socjalne, kulturalne i polityczne. Nie ma tam natomiast praw ekonomicznych, uznaje się bowiem, że dziecko winno się uczyć, a nie pracować.

W obecnej polityce społecznej w odniesieniu do kwestii dziecka obserwujemy odchodzenie od pojęcia „ochrony dziecka” na rzecz zachowania nienaruszalności rodziny. Dawna koncepcja „ratowania dziecka” przez zdeterminowanych profesjonalistów, oddanych sprawie, ustępuje miejsca coraz silniejszej ideologii wspomagania rodzin, z odwołaniem się do mocnych, a nie słabych stron rodziny. W systemie opieki nad dzieckiem, czyli w obszarze usług społecznych, którego zadaniem jest tworzenie możliwości i poprawa warunków optymalnego rozwoju dziecka, wspieranie funkcjonowania rodziny oraz wyrównywanie dysfunkcji w zachowaniach osób bądź sytuacjach społecznych tradycyjnie rozróżnia się opiekę nad dziećmi o specjalnych potrzebach, tj. dziećmi z różnego rodzaju dysfunkcjami i zaburzeniami rozwojowymi oraz opiekę nad dziećmi i młodzieżą z problemami psychospołecznymi, włącznie z osobami uzależnionymi i pozostającymi w konflikcie z prawem.

Sytuację dziecka na terenie gminy Nędza analizowano na podstawie ankiety, jaką otrzymali dyrektorzy szkół z terenu gminy. W sumie do badania przedłożono 3 an-

kiety, z czego dwie dotyczyły szkół podstawowych (Zespoły Szkolno-Przedszkolne w Babicach i Górkach Śląskich), a jedna – gimnazjum (Zespół Szkolno-Gimnazjalny w Nędzy). W materiale badawczym respondenci oceniali głównie pozycję dzieci i młodzieży w środowisku lokalnym.

Stopień nasilenia problemów na terenie szkół

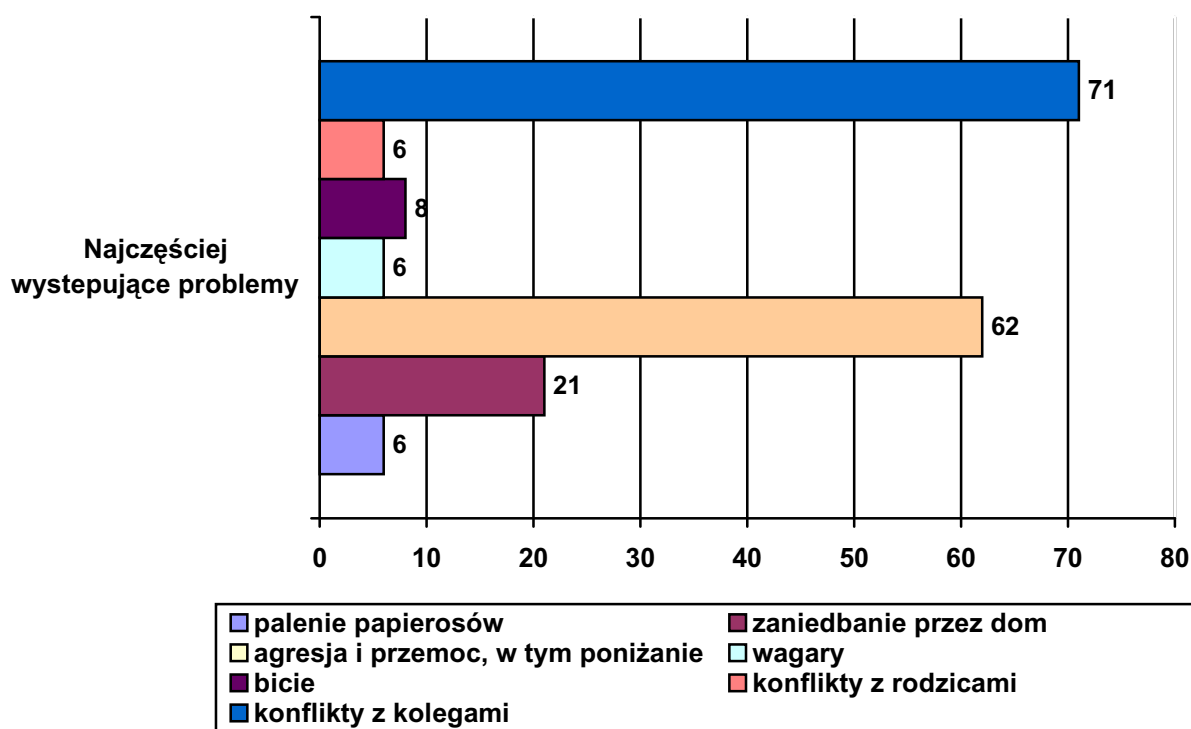
Lp.	Cechy patologii społecznej	Stopień nasilenia cechy			Liczba przypadków
		często	rzadko	nie występuje	
1.	Konflikty z rodzicami (opiekunami)		1	1	6
2.	Konflikty z rodzeństwem		1	1	4
3.	Konflikty z nauczycielami		1	1	3
4.	Konflikty z kolegami szkolnymi	1	1		71
5.	Kłamstwa		2		3
6.	Wagary		1	1	6
7.	Alkoholizowanie się			2	
8.	Narkotyzowanie się			2	
9.	Palenie papierosów		1	1	6
10.	Ucieczki z domu			2	
11.	Kradzieże		1	1	3
12.	Agresja i przemoc, w tym:				
	- poniżanie	1		1	62
	- zastraszanie	1		1	
	- znęcanie się			2	
	- bicie	1	1		8
	- wymuszanie pieniędzy		1	1	
	- zmuszanie do palenia papierosów			2	
13.	Autoagresja		2		4
14.	Przestępczość ujawniona		1	1	4
15.	Niszczenie mienia szkolnego	1	1		2
16.	Drugoroczność		2		1
17.	Udział w grupach negatywnych			2	
18.	Opieka kuratora sądowego		1	1	4
19.	Przemoc w rodzinie		1		2
20.	Zaniedbanie przez dom	1		1	21
21.	Wykorzystywanie seksualne			2	

Dane ze szkół gminy Nędza

Osoby wypełniające ankiety (dyrektor, pedagog) oceniały, czy dana kwestia na terenie ich szkoły występuje „często”, „rzadko”, czy też „nie występuje”. Stopień nasilenia przedstawiono w tabeli w formie cyfry, która oznacza, ilu respondentów wskazało na

dany problem w brany pod uwagę stopniu nasilenia. Suma cyfr z pozycji „często”, „rzadko”, „nie występuje” nie może być większa niż liczba szkół z terenu gminy (dotyczy szkół, które przesłały ankietę). Jeżeli otrzymana liczba jest mniejsza, oznacza to, że w którejś ze szkół problemu nie uwzględniono.

Problemy uczniów w środowisku szkolnym



Dane ze szkół gminy Nędza

Wskazując najistotniejsze kwestie, pedagodzy korzystali z zamkniętego zestawu kategorii, mając do wyboru 21 zmiennych. Określając stopień natężenia występujących cech, używano głównie stwierdzenia, że problem pojawia się rzadko, wskazano jednocześnie ilości występujących przypadków. Określając problemy uczniów i szkoły w pytaniach otwartych, wskazywano na agresję fizyczną i psychiczną, uzależnienia, podkreślano również zjawisko ubożenia rodzin uczniów i problemy alkoholowe. W tle pozostają: problem wymuszania pieniędzy, niszczenie mienia, wpływu grup negatywnych, ucieczki z domu, drugoroczność czy konieczność ingerencji kuratora sądowego w proces wychowania.

Placówki dydaktyczne gminy otaczają stosowną opieką dyslektyków, uczniów nadpobudliwych i z rodzin dysfunkcyjnych. Z analizy wynika, że szkoły są miejscami

bezpiecznymi dla dzieci i młodzieży, a powszechnie realizowane programy profilaktyczne, np. „Spójrz inaczej”, „Bezpieczne gimnazjum” czy „Żyj zdrowo” skutecznie łagodzą zjawiska patologiczne i zapobiegają ich występowaniu.

Nauczyciele kształtują wśród młodzieży postawy charytatywne i propagują ideę wolontariatu poprzez uczestnictwo w różnych akcjach charytatywnych, m.in. w akcji zbierania pokarmu dla zwierząt ze schroniska w Raciborzu, czy wolontarystycznej współpracy z miejscowym „Caritasem”. Samorządy uczniowskie organizują zbiórki artykułów spożywczych i przemysłowych na rzecz Domu Dziecka w Rybniku bądź Domu Samotnej Matki, współpracując z tymi ośrodkami.

Analizując potrzeby dzieci i młodzieży, wskazano na konieczność rozszerzenia zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych, pogłębiania współpracy pomiędzy istniejącymi na terenie gminy instytucjami podejmującymi problematykę opieki nad dziećmi i młodzieżą. Wśród różnych form pomocy szkoła proponuje uczniom m.in. zajęcia terapeutyczno-wychowawcze, integracyjne, socjoterapeutyczne oraz z zakresu psychoprofilaktyki i propagowania zdrowego stylu życia.

2.5. KWESTIA OSÓB BEZROBOTNYCH

Statystyki dotyczące bezrobocia w znacznym stopniu zniekształcają obraz zjawiska ze względu na duży stopień tzw. bezrobocia utajonego oraz powszechności „pracy na czarno”. Bezrobocie powoduje, iż standard życia wielu ludzi stale się obniża i rozszerza się obszar patologii społecznej.

Bezrobotnym zgodnie z definicją ustawową jest osoba pozostająca bez pracy, ale jednocześnie zdolna i gotowa do jej podjęcia w pełnym wymiarze czasu. Bezrobocie, przyczyniając się do zubożenia materialnego, w bezpośredni sposób wpływa na poziom życia rodzin, wywierając negatywne skutki, zwłaszcza w postaci:

- dezintegracji rodziny,
- zmniejszenia siły wsparcia emocjonalnego i solidarności pomiędzy członkami rodziny,
- zwiększenia ryzyka zaistnienia patologii życia społecznego.

Długookresowe bezrobocie ma wpływ na ekonomiczną i psychospołeczną sferę życia człowieka bezrobotnego oraz jego rodzinę. Jednym z pierwszych skutków utraty pracy jest obniżenie standardu życia rodziny, także wtedy, gdy otrzymywane są świadczenia kompensujące płacę. Sytuacja materialna osób dotkniętych bezrobociem zależy od ich standardu życia w czasie trwania zatrudnienia, a zwłaszcza od posiadanych dóbr trwałego użytku, oszczędności i długów.

Duże znaczenie ma poziom, od którego zaczyna się proces degradacji ekonomicznej i społecznej. Najbardziej dramatyczną sytuację mają rodziny beneficjentów pomocy społecznej, które od dawna korzystały z systemu wsparcia socjalnego z powodu np. niskich dochodów, wielodzietności, inwalidztwa. Trudności finansowe w takich rodzinach prowadzą do drastycznych ograniczeń wydatków nawet na podstawowe potrzeby bytowe.

Problem bezrobocia dotyczy nie tylko osoby nim dotkniętej, lecz także całej rodziny. Pogorszenie funkcjonowania rodziny jest proporcjonalne do okresu pozostawania bez pracy, co przejawia się problemami opiekuńczo-wychowawczymi, przemocą, zaniemieniem autorytetu rodzicielskiego, i może prowadzić do rozpadu rodziny. Pojawia się także groźba przyjmowania przez dzieci negatywnych wzorów osobowych, a w konsekwencji dziedziczenia statusu bezrobotnego.

Zwiększanie się grupy bezrobotnych świadczeniobiorców pomocy społecznej łączy się ze wzrostem zadań i wydatków oraz koniecznością dostosowania dotychczasowych form działania do nowych potrzeb. Dominującą formą pomocy są świadczenia pieniężne oraz żywność. Jednak z uwagi na ograniczone środki, pomoc ta staje się relatywnie niska. Podstawowe znaczenie na etapie pomocy w wychodzeniu z bezrobocia ma jednak praca socjalna i przyjmuje ona zróżnicowane formy.

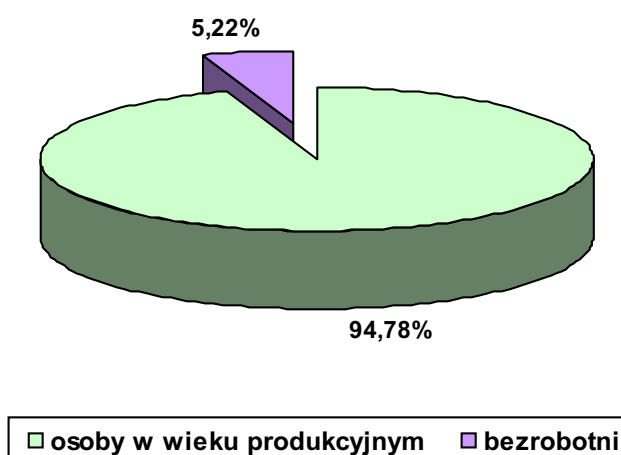
Praca socjalna prowadzona przez pracowników socjalnych to między innymi pomoc w planowaniu nowych koncepcji życia zawodowego, rozbudzanie motywacji do działania ukierunkowanego na zatrudnienie, jak również technika kontaktu, która pozwala na to, by pomoc – jej forma, wysokość i okres świadczenia – uzależniona była od aktywności bezrobotnego i jego rodziny. Niepokojący jest wpływ bezrobocia na zachowania patologiczne. Szczególnie niebezpiecznym zjawiskiem staje się przemoc w rodzinie. Długie pozostawanie bez pracy stymuluje procesy dezintegracji życia rodzinnego. Przymusowa bezczynność zawodowa i nieuregulowany tryb życia wyzwalają zachowania dewiacyjne, skierowane na rodzinę i lokalne środowisko społeczne. Nega-

tywne emocje związane z sytuacją bezrobocia przenoszone są na najbliższych – ofiarami przemocy i złego traktowania są najczęściej kobiety i dzieci. Długotrwałe bezrobocie, z jego negatywnymi konsekwencjami psychospołecznymi, wymaga odpowiednich form oddziaływań.

Według danych Powiatowego Urzędu Pracy w Raciborzu na dzień 31 grudnia 2004 r. w gminie Nędza pozostawało zarejestrowanych 275 bezrobotnych. Przeważały wśród nich kobiety: 172 osoby, co stanowi 62,5 procent odnotowanych przypadków. Ogółem bez pracy pozostawało 3,7 procent wszystkich mieszkańców gminy.

Zdecydowana większość zarejestrowanych bezrobotnych pozostawała bez prawa do zasiłku (93,8 procent). Z finansowego wsparcia korzystało zaledwie 17 osób, czyli co szesnasty zarejestrowany. Należy dodać, że poziom bezrobocia odnotowany w statystykach instytucji rynku pracy może być różny od rzeczywistej liczby informującej o osobach pozostających bez pracy.

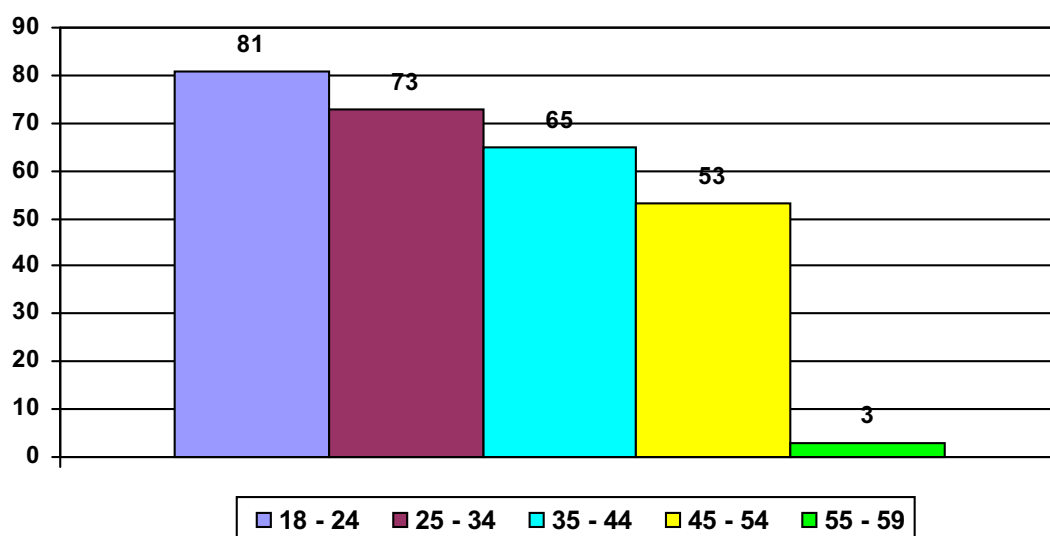
Bezrobotni i osoby aktywne zawodowo



Dane Powiatowego Urzędu Pracy w Raciborzu

Wśród 4.718 osób w wieku produkcyjnym 275 pozostaje bez zatrudnienia.

Bezrobotni według wieku

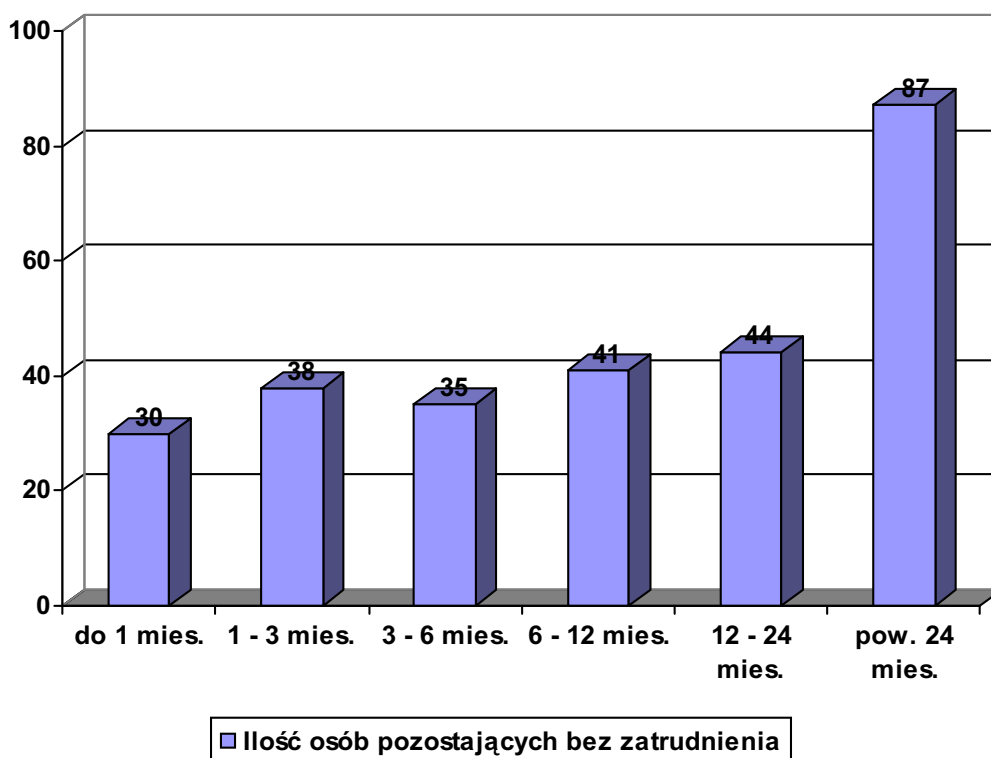


Dane Powiatowego Urzędu Pracy w Raciborzu

Najliczniejszą grupę pozostających bez pracy stanowią osoby w wieku od 18 do 24 lat. W rejestrach figuruje ich 81 ogółem. Kolejną liczną grupą są bezrobotni w przedziałach wieku od 25 do 34 lat oraz od 35 do 44 lat – odpowiednio 73 oraz 65 osób.

W grupie wiekowej od 45 do 54 lat zarejestrowane są 53 osoby bezrobotne, natomiast w przedziale od 55 do 59 lat – 16 osób. Wśród tych, którzy przekroczyli barierę 60 lat, nie odnotowano ani jednego przypadku. Nie zarejestrowano bezrobotnych również wśród osób młodych z przedziału 15 – 17 lat. Te dane oddają pozytywny obraz osób starszych, które, jak można mniemać, albo są w dalszym ciągu czynne zawodowo, albo zostały już objęte świadczeniami przedemerytalnymi. Niekorzystnie natomiast rysuje się sytuacja absolwentów szkół i osób po raz pierwszy podejmujących pracę.

Bezrobotni według czasu pozostawania bez pracy



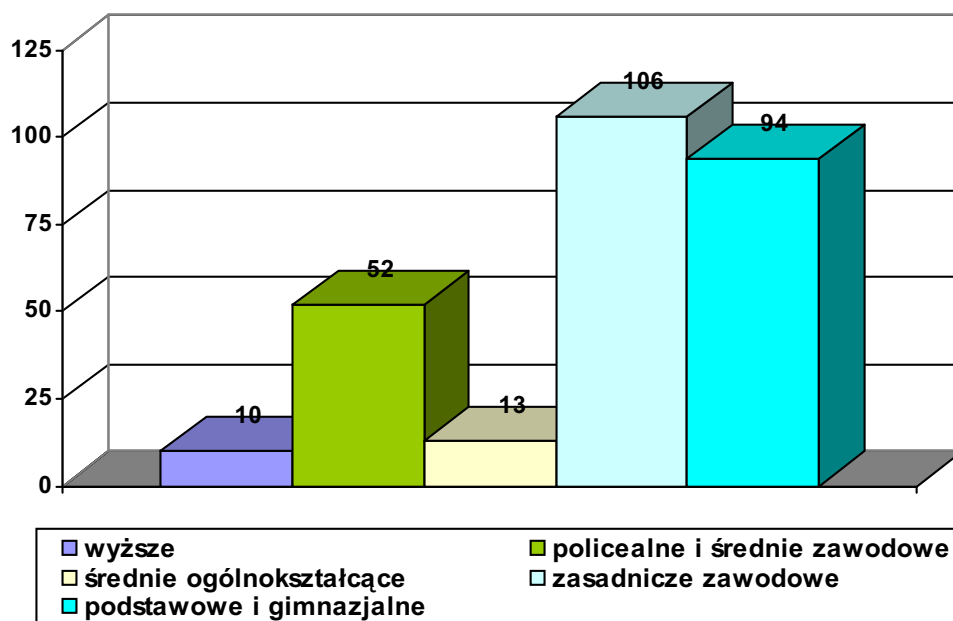
Dane Powiatowego Urzędu Pracy w Raciborzu

Z analizy danych wynika, iż najliczniejszą grupę wśród bezrobotnych stanowią osoby bezskutecznie poszukujące zatrudnienia od ponad 2 lat: ogółem 87 osób.

Bezrobotni pozostający bez pracy krócej niż jeden miesiąc to 30 osób spośród wszystkich zarejestrowanych, natomiast pozostający bez zatrudnienia do 3 miesięcy – 38 osób. Do 6 miesięcy nie posiada żadnego zatrudnienia ogółem 35 osób. Bezrobotnych poszukujących pracy od 6 miesięcy do roku jest 41 osób. Natomiast bezrobotni szukający pracy przez okres 12 – 24 miesięcy to ogółem 44 osoby.

Na podstawie danych statystycznych można stwierdzić, iż liczba osób bezrobotnych wzrasta proporcjonalnie do czasu pozostawania bez zatrudnienia.

Bezrobotni według wykształcenia

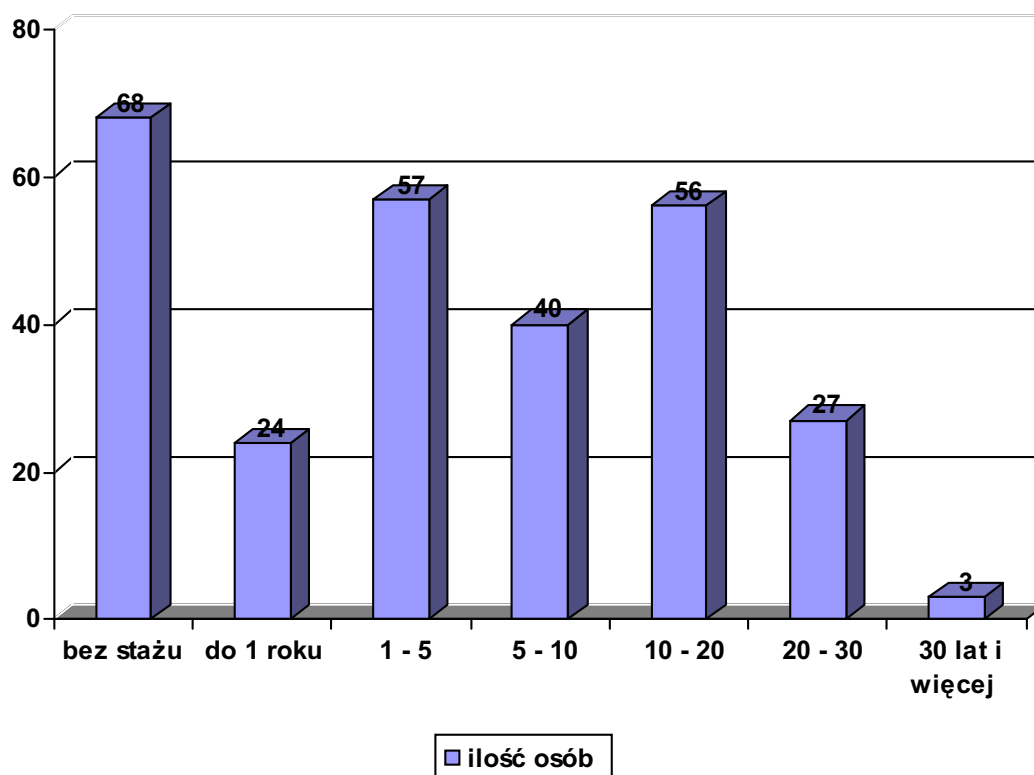


Dane Powiatowego Urzędu Pracy w Raciborzu

Poziom wykształcenia ma istotny wpływ na sytuację osoby na rynku pracy. Jak wskazuje wykres, najwyższe bezrobocie osiąga osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym. W tym przedziale aż 106 osób posiada status bezrobotnego. Kolejną grupą bezrobotnych w liczbie 94 są osoby z wykształceniem podstawowym oraz gimnazjalnym. Znaczną grupę stanowią bezrobotni z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym – 52 osoby.

Problem braku zatrudnienia w najmniejszym stopniu dotyczy osób z wykształceniem wyższym (ogółem 10 osób) oraz średnim ogólnokształcącym (ogółem 13 osób). Dlatego istotne jest, by zwracać szczególną uwagę na kształcenie dzieci i młodzieży oraz doksztalcanie dorosłych.

Bezrobotni według stażu pracy



Źródło: Dane Powiatowego Urzędu Pracy w Raciborzu

Najliczniej reprezentowaną grupę wśród bezrobotnych stanowią osoby nieposiadające żadnego stażu pracy, czyli absolwenci bądź osoby nigdy nie pracujące. Ogółem to 68 osób. Kolejne grupy stanowią osoby ze stażem pracy od roku do 5 lat oraz od 10 do 20 lat – odpowiednio 57 i 56 osób. Najmniej bezrobotnych zanotowano wśród legitymujących się stażem 30-letnim i dłuższym – 3 osoby. Dane te wskazują jednak najprawdopodobniej na to, iż osoby te w większości nabyły już uprawnienia emerytalne bądź też prawo do świadczeń przedemerytalnych.

W grupie bezrobotnych ze stażem pracy od 5 do 10 lat znalazło się 40 osób, ze stażem od 20 do 30 lat – 27 osób, zaś ze stażem krótszym od jednego roku – 24 osoby.

Można zaryzykować stwierdzenie –uwzględniając poprawkę na osoby w wieku około 30-40 lat – że im dłuższy jest staż zawodowy, tym mniej jest osób pozostających bez pracy. Taki stan rzeczy utrudnia rozpoczęcie kariery zawodowej osobom młodym, które kończą naukę, szukają pierwszej pracy i dotychczas nie miały okazji zdobyć doświadczenia zawodowego.

2.6. ROZWIĄZYWANIE PROBLEMÓW ALKOHOLOWYCH W GMINIE

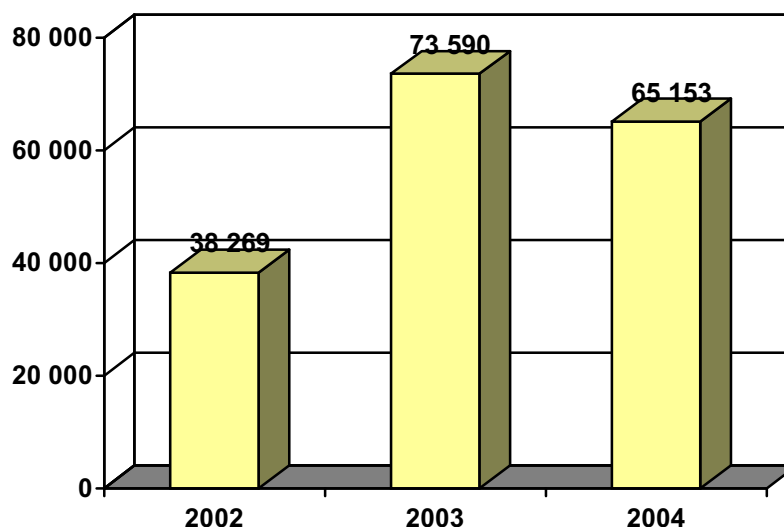
Alkoholizm oraz inne uzależnienia, takie jak narkomania i nikotynizm, to zauważalne zjawiska w obszarze pomocy społecznej. Są one trudne do rozwiązania, gdyż zarówno ich źródłem, jak i ich skutkiem są inne problemy.

Nadużywanie alkoholu i środków psychoaktywnych powoduje szkody we wszystkich sferach życia człowieka. Następstwa te dotyczą nie tylko zdrowia fizycznego i psychicznego. Głównymi problemami współwystępującymi wraz z uzależnieniami są bezdomność, bezrobocie, ubóstwo, dysfunkcje rodziny, długotrwała choroba, przestępczość – w tym przemoc w rodzinie. Wśród przyczyn popadania w alkoholizm można wymienić uwarunkowania społeczne, nieprawidłowe wzorce rodzinne, brak celów życiowych, utrata zatrudnienia. Zjawisko narkomanii wzrasta z kolei z powodu zwiększającej się dostępności do środków psychoaktywnych, pewnego rodzaju mody na zażywanie narkotyków wśród młodzieży, braku autorytetów i celów życiowych.

Alkohol nie jest nieujawnioną patologią życia społecznego na terenie gminy. Spośród 289 beneficjentów Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Nędzy w 2004 roku, zaledwie 9 osób, z takiej samej ilości rodzin ubiegających się o pomoc, swą trudną sytuację życiową tłumaczyło problemem alkoholowym.

Na terenie gminy Nędza od 1997 r. działa Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Co roku opracowywany jest Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych zatwierdzany przez Radę Gminy. Komisja współpracuje z innymi organizacjami z terenu gminy, wspierając je finansowo. Kieruje osoby na badania i leczenie odwykowe. W 2003 r. przeprowadzono rozmowy z 14, natomiast w 2004 r. z 7 osobami nadużywającymi alkoholu. Wszyscy, z którymi rozmawiano o problemie alkoholowym, zgłosili się na badania. W większości przypadków nie było konieczne leczenie.

Środki finansowe służące rozwiązywaniu problemów uzależnień



Dane Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Nędzy

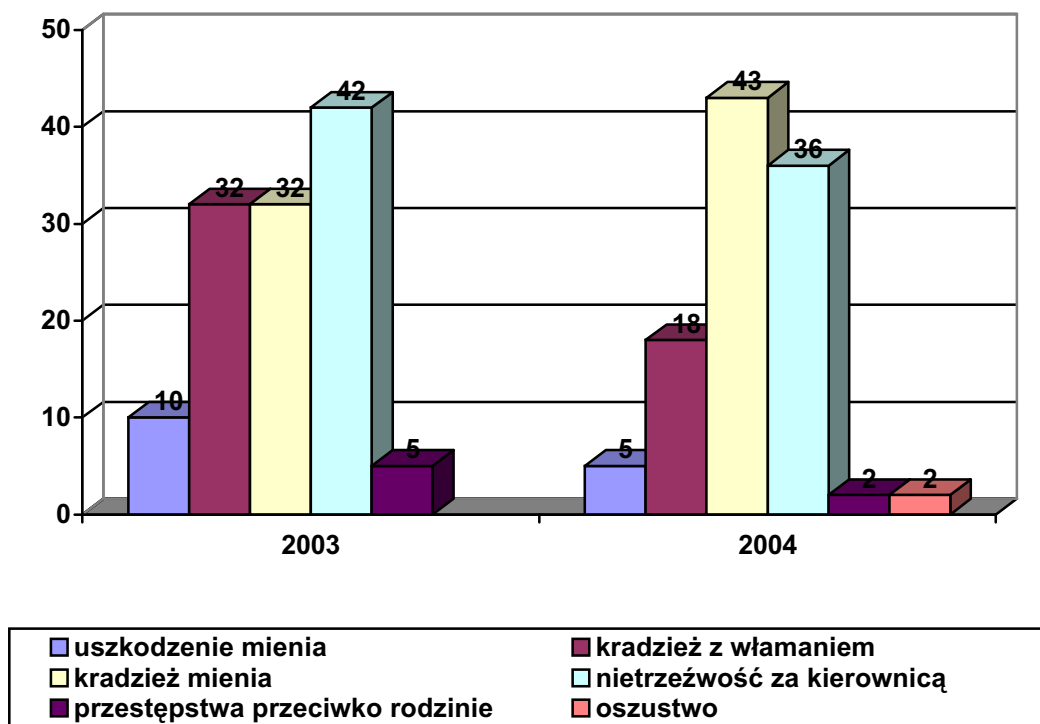
Wielkość środków przeznaczonych na profilaktykę i rozwiązywanie problemów alkoholowych w gminie zwiększała się na przestrzeni lat 2002 – 2003, po czym w roku ubiegłym zarysował się spadek zarówno wśród wydatków planowanych, jak i rzeczywistych. W 2002 r. te ostatnie wynosiły 38.269 zł, w 2003 r. wzrosły do 73.590 zł, a w roku ubiegłym spadły do 65.153 zł.

2.7. KWESTIA PRZESTĘPCZOŚCI

Przestępczość jest jednym z tych zjawisk społecznych, które wyciskają dotkliwe piętno na funkcjonowaniu lokalnej społeczności. Jest to margines życia społecznego, ale intensywność zdarzeń oraz częstotliwość, z jaką one występują, mogą mieć wpływ na formowanie się postaw i zachowań ludzi tworzących społeczność gminy Nędza.

Z przeprowadzonej analizy stanu zagrożenia przestępczością za okres 12 miesięcy 2004 r. wynika, że na terenie Nędzy – obszarze działania Posterunku Policji w Kuźni Raciborskiej – stwierdzono łącznie 109 przestępstw kryminalnych, czyli o 38 przypadków mniej aniżeli w roku 2003. Jak określono w policyjnym raporcie, efekt ten byłby jeszcze większy, gdyby nie odczuwalny wzrost przestępczości na terenie węzła kolejowego w Nędzy.

Liczba przestępstw stwierdzonych na terenie gminy Nędza w 2003 i 2004 r.



Dane Posterunku Policji w Kuźni Raciborskiej

Z przeprowadzonej analizy wynika zróżnicowanie charakteru przestępstw dokonywanych na terenie gminy. Generalnie dominują kradzieże, zarówno charakteryzowane jako zabór mienia, jak i kradzieże z włamaniem. Dane te są zgodne z odczuciami opinii społecznej gminy, iż największym zagrożeniem jest przestępczość skierowana przeciwko mieniu.

Drugą kategorią okazuje się przestępstwo kierowania pojazdem w stanie nietrzeźwym. W tle pozostają przypadki uszkodzenia mienia, znęcanie się nad rodziną, uchylanie się od alimentacji oraz oszustwa (2 przypadki), których wcześniej w gminie nie notowano.

2.8. KWESTIA NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI

W rozumieniu ustawy o pomocy społecznej niepełnosprawność oznacza stan fizyczny, psychiczny lub umysłowy, powodujący trwałe lub okresowe utrudnienie, ograniczenie bądź uniemożliwienie samodzielnej egzystencji. Tymczasem w dobie obecnej niepełnosprawność jest również rozumiana jako wynik barier społecznych, ekonomicz-

nych oraz fizycznych, jakie jednostka napotyka w środowisku zamieszkania. W związku z tym polityka społeczna powinna promować aktywne działania na wszystkich szczeblach życia społecznego oraz aktywnie wspierać wszelkie działania na rzecz równouprawnienia osób niepełnosprawnych, a także przeciwdziałać ich dyskryminacji i tworzyć mechanizmy wyrównujące szanse życiowe oraz warunki do korzystania z przysługujących im praw.

W gminie Nędza w 2004 roku z powodu niepełnosprawności skorzystało z pomocy społecznej 49 rodzin. Po ubóstwie i bezrobociu, a także bezradności w prowadzeniu gospodarstwa domowego bariera niepełnosprawności jest kolejną co do wielkości pod względem liczby beneficjentów przyczyną udzielania wsparcia.

Problemy z niej wynikające są dobrze znane zarówno w gminie, jak i w powiecie raciborskim. Świadczą o tym wszystkie działania zmierzające do zmniejszenia skutków niepełnosprawności, stworzenia warunków do samodzielnego funkcjonowania osób niepełnosprawnych oraz możliwości jak najszerszego ich uczestnictwa w życiu społecznym, wykorzystania potencjału zawodowego.

Program pomocy niepełnosprawnym fizycznie i umysłowo funkcjonuje w powiecie raciborskim w oparciu o działalność Centrum Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, Warsztatów Terapii Zajęciowej, Rehabilitacji i Adaptacji Dzieci Niepełnosprawnych. Program pomocy osobom z zaburzeniami psychicznymi oparty jest przede wszystkim na bazie instytucjonalnych form opieki medycznej służby zdrowia oraz form pomocy samorządowej realizowanej przez OPS.

Liczbę osób niepełnosprawnych – według danych za 2002 rok odnotowanych w Narodowym Spisie Powszechnym – szacuje się w gminie na 860, w tym 410 mężczyzn. Są wśród tych osób 33 w wieku przedprodukcyjnym oraz 412 w wieku produkcyjnym. Tymczasem aktywnych zawodowo jest zaledwie 129 osób, pozostałe dwie trzecie oczekują swojej szansy.

2.9. IDENTYFIKACJA NAJWAŻNIEJSZYCH PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH NA TERENIE GMINY

Identyfikacja problemów społecznych jest jednym z najważniejszych elementów każdego postępowania diagnostycznego mającego określić zasadnicze problemy

i ewentualne kierunki ich rozwiązywania. Podstawowym narzędziem badawczym, za pomocą którego identyfikowano problemy społeczne gminy Nędza, była ankieta rozślana do osób mających wpływ na kształt lokalnej polityki społecznej, między innymi do radnych oraz osób reprezentujących wybrane instytucje lokalne, takie jak urząd gminy, ośrodek zdrowia, przedszkole, szkoły, organizacje pozarządowe.

Z nadesłanych odpowiedzi wyłonił się obraz najistotniejszych kwestii dotyczących lokalną społeczność.

Atuty i potencjał rozwojowy gminy

Według respondentów gmina Nędza ma atrakcyjne położenie geograficzne – wśród kompleksów leśnych, bez zakładów przemysłowych uciążliwych dla środowiska. Atutem jest dogodne połączenie komunikacyjne z leżącym po sąsiedzku dużym miastem Racibórz oraz Katowicami. Mieszkańcy doceniają walory klimatyczne okolicy i piękno terenów krajobrazowych – w tym rezerwatu przyrody „Łęczczok”. Zwracają również uwagę na dbałość o czystość i porządek w miejscu zamieszkania, ciszę i spokój okolicy.

Słabe strony gminy

Najczęściej wymienianą słabością gminy Nędza jest brak miejsc godziwego spędzania wolnego czasu przez młodzież i dorosłych, czego widowym efektem jest spożywanie napojów alkoholowych w miejscach publicznych. Dokucza także zanieczyszczanie środowiska przez nieracjonalne ogrzewanie budynków zimą. Zwrócono również uwagę na brak kanalizacji, brak chodników i poboczy oraz oznakowanych przejść dla pieszych, wreszcie na pasywność instytucji mogących zagospodarować czas wolny dzieciom i młodzieży.

Najważniejsze problemy społeczne w gminie

Za najważniejsze problemy w gminie uznano bezrobocie oraz alkoholizm. Oba problemy, silnie ze sobą powiązane, według respondentów z coraz większą intensywnością dotyczą mieszkańców gminy (pogłębiające się ubóstwo), a w niedalekiej przyszłości mogą być jeszcze bardziej odczuwalne. Większość ankietowanych wskazała na tendencje wzrostowe powyższych problemów.

Mieszkańcom gminy niepokoi brak znaczących pracodawców lokalnych, rosnąca w związku z tym ilość wyjazdów młodych ludzi z gminy do pracy za granicą i nakładający się na wszystko postępujący niż demograficzny.

Należy zauważyć, iż według oficjalnych statystyk problem alkoholizmu jest marginalny, wręcz nieistniejący jak na ponad 7,5-tysięczną społeczność gminy Nędza. Natomiast według mieszkańców jest widocznym i ciągle narastającym, negatywnym zjawiskiem społecznym.

Szczególnie narażone grupy społeczne

Za szczególnie narażone uznano osoby bezrobotne oraz dzieci i młodzież, przede wszystkim z rodzin biednych, wielodzietnych, dysfunkcyjnych. Wybór ten uzasadniano głównie ubóstwem, brakiem miejsc pracy oraz miejsc organizujących opiekę i wsparcie. Kolejną grupą mieszkańców, która odczuwa skutki problemów społecznych, są ludzie starsi i samotni, osoby chore i niepełnosprawne oraz rodziny wielodzietne i z problemem alkoholowym.

W kwestii związanej z wyborem odbiorców, do których powinna trafiać pomoc, uznano, iż w pierwszej kolejności wspierać należy rodziny wielodzietne, najczęściej borykające się z problemem bezrobocia. Pomoc społeczna powinna również otaczać opieką osoby niepełnosprawne, samotne i stare, rodziny dysfunkcyjne, ubogie oraz z problemem alkoholowym.

Podmioty pomagające w rozwiązywaniu problemów społecznych

Respondenci, wskazując na osoby i instytucje, które mogą przyczynić się do rozwiązywania lokalnych problemów, zwrócili przede wszystkim uwagę na wiodącą rolę Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej. Zauważyli jednocześnie możliwość pozytywnego oddziaływania pracowników Urzędu Gminy, szkół publicznych, stowarzyszenia „Caritas”, Policji czy Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Gdyby zaszła taka potrzeba, to właśnie w tych instytucjach poszukiwaliby wsparcia.

Kwestie uznane za najistotniejsze w tworzeniu strategii

Ankietowani wskazali również problemy, na których powinna skupić się lokalna strategia integracji i rozwiązywania problemów społecznych gminy Nędza. Wybierali pięć najistotniejszych kwestii z zamkniętego katalogu. Najwięcej wskazań uzyskały następujące problemy społeczne wg kolejności:

- I. Pomoc ludziom starym (samotnym)**
- II. Pomoc osobom niepełnosprawnym**
- III. Pomoc dzieciom z rodzin najuboższych**

- IV. Pomoc bezrobotnym w przekwalifikowaniu się i znalezieniu pracy**
- V. Pomoc osobom nieradzącym sobie z opieką i wychowaniem dzieci, zwłaszcza w rodzinach niepełnych i wielodzietnych**
- VI. Pomoc dzieciom chorym lub upośledzonym**
- VII. Leczenie alkoholików**

Ponadto do kwestii ważnych zaliczono pomoc bezdomnym, pomoc dla samotnych kobiet w ciąży i matek, które są w trudnej sytuacji życiowej, a także pomoc osobom dotkniętym klęskami żywiołowymi bądź ekologicznymi. Należy dodać, że w prezentowanym zestawieniu pominięto kategorie, na które nie było wskazań, na przykład pomoc dzieciom z domów dziecka, pomoc rodakom wracającym do ojczyzny, leczenie osób uzależnionych od narkotyków, kwestie osób dotkniętych AIDS, pomoc byłym więźniom, uchodźcom, wsparcie w formie sprzętu i pieniędzy dla szpitali na przeprowadzenie kosztownych operacji itp.

2.10. ANALIZA SWOT

Bardzo użyteczną metodą przy określaniu priorytetów rozwojowych jest coraz powszechniej stosowana w pracach nad strategią analiza SWOT, oceniająca zarówno wewnętrzne, jak i zewnętrzne czynniki wpływające na działania związane z programowaniem strategii. Wnikliwe opracowanie SWOT jest istotnym etapem procesu planowania strategicznego. Przy właściwym opracowaniu stanowi punkt wyjściowy dla określania celów strategicznych oraz projektów socjalnych. Dodać należy, że w analizie SWOT odniesiono się wyłącznie do kwestii społecznych.

Analiza SWOT została przygotowana w Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Nędzy. Przedstawione poniżej czynniki obejmują:

- **siły** – wewnętrzne uwarunkowania o pozytywnym wpływie na sytuację społeczną,
- **słabości** – wewnętrzne uwarunkowania o negatywnym wpływie na sytuację społeczną,

- **szanse** – zewnętrzne uwarunkowania o pozytywnym wpływie na realizację celów,
- **zagrożenia** – zewnętrzne uwarunkowania o negatywnym wpływie na realizację celów.

Wynik tych prac obrazują zestawienia prezentowane według wybranych kwestii społecznych:

❖ kwestia dzieci, młodzieży i rodziny

Mocne strony	Słabe strony
• aktywna praca na rzecz pomocy dzieciom i młodzieży, • wspieranie organizacji III sektora przez samorząd w działaniach na rzecz dzieci, młodzieży i rodziny, • współpraca i komunikacja instytucji pozarządowych z rządowymi, • propagowanie idei wolontariatu, • dostęp dzieci do różnych form spędzania czasu wolnego.	• niedostateczna ilość środków finansowych, • niski poziom koordynacji działań podmiotów zajmujących się problematyką dzieci i młodzieży, • niewystarczająca ilość ośrodków wsparcia dla rodzin w kryzysie, • nieadekwatna do potrzeb liczba zatrudnionych pracowników merytorycznych.

Szanse	Zagrożenia
• wzrost znaczenia organizacji pozarządowych na rzecz pomocy dzieciom i młodzieży, • zróżnicowana oferta spędzania czasu wolnego dla dzieci i młodzieży, • prowadzenie szkolnych programów profilaktycznych, • oferty szkoleń i doskonalenia zawodowego dla kadry w dziedzinie pracy z	• niski poziom współpracy pomiędzy szkołą a rodziną, • występowanie zagrożeń funkcjonowania rodziny: uzależnienia, rozpad więzi rodzinnych, bezrobocie, przemoc w rodzinie, ubóstwo, • marginalizacja i alienacja grup i osób, • niewystarczająca opieka medyczna szkół,

dziećmi, młodzieżą i rodziną, • racjonalne rozdzielanie środków publicznych.	• istnienie zjawiska wyuczonej bezradności i uzależnienia od pomocy społecznej.
---	---

❖ kwestia osób bezrobotnych

Mocne strony	Słabe strony
• niska stopa bezrobocia, • wzrost wykształcenia jako wartości, • współpraca instytucji pozarządowych z rządowymi.	• wysokie bezrobocie długotrwałe zarówno wśród mężczyzn, jak i kobiet, • odczuwalne zjawisko dziedziczenia bezrobocia, • brak organizacji pozarządowych działających na rzecz osób bezrobotnych, • niewykorzystywanie potencjału naukowego i technicznego w pracy z bezrobotnymi, • słabe przygotowanie pracowników pomocy społecznej do pracy z osobami bezrobotnymi, • niski poziom wykształcenia bezrobotnych długotrwałe, • brak podnoszenia kwalifikacji przez bezrobotnych długotrwałe.

Szanse	Zagrożenia
• brak/zahamowanie zjawiska wykluczenia społecznego w grupach długotrwałe bezrobotnych, • wzrost mobilności geograficznej, • wzrost dostępności do kształcenia usta-	• wzrost bezrobocia powodujący rozwój patologii społecznej, osłabienie instytucji rodzinnych, • brak lokalnych i regionalnych inicjatyw przeciwdziałających długotrwałemu bezrobociu.

wicznego.	bezrobociu, • odczuwalne zjawisko dziedziczenia bezrobocia, • brak mobilności zawodowej, • istnienie zjawiska nielegalnego zatrudnienia, • rozwój zjawiska wykluczenia społecznego w grupach długotrwale bezrobotnych.
-----------	--

❖ kwestia osób niepełnosprawnych

Mocne strony	Słabe strony
• dobry przepływ informacji między podmiotami pomocowymi, • rozpowszechnianie pozytywnych wzorców postaw filantropijnych i charytatywnych w środowisku.	• brak organizacji pozarządowych w sferze niepełnosprawności, • brak zaangażowania osób niepełnosprawnych do samopomocy, • istnienie barier utrudniających pełny udział osób niepełnosprawnych w życiu społecznym, • niedostateczne rozpoznawanie potrzeb osób niepełnosprawnych w kontekście środowiska lokalnego, • brak dostatecznej bazy rehabilitacyjnej.

Szanse	Zagrożenia
• wzrost społecznej akceptacji osób niepełnosprawnych, • współpraca sektora publicznego i pozarządowego w dziedzinie pomocy nie-	• wzrost zapotrzebowania na placówki opieki stacjonarnej oraz usługi opiekuńcze, • zmniejszanie się liczby miejsc pracy dla

pełnosprawnym.	osób niepełnosprawnych, • brak standaryzacji usług socjalnych dla osób niepełnosprawnych, • nierównomierne korzystanie ze środków pozabudżetowych i pomocowych, • brak upowszechniania problematyki niepełnosprawności w celu kształtowania pozytywnych postaw, • brak likwidacji istniejących barier architektonicznych.
----------------	---

❖ kwestia ludzi starszych

Mocne strony	Słabe strony
• określony standard usług dla osób starszych, • prawidłowy obieg informacji o formach pomocy, • dobry dostęp do domów pomocy społecznej, • poprawa sfery technicznej ułatwiającej codzienne życie osób starszych.	• wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym, • brak możliwości kontynuowania aktywności zawodowej osób starszych, • brak profesjonalizmu kadry, • niski poziom życia osób starszych, • zmiana modelu rodziny z wielopokoleniowej na jedno, dwu pokoleniową, • brak korzystania z wolontariuszy w dziedzinie pomocy osobom starszym.

Szanse	Zagrożenia
• szkolenie kadry realizującej pomoc osobom starszym, • koordynacja działań podmiotów na rzecz osób starszych	• wzrost liczby osób samotnych, • migracje ludzi młodych na inne tereny, • niska świadomość społeczna dotycząca

na rzecz osób starszych, • dostosowanie infrastruktury do potrzeb osób starszych, • dokładne rozpoznanie potrzeb osób III wieku, • brak problemu enklaw starości, • brak negatywnych stereotypów człowieka starego.	osób starszych, • sytuacja społeczna i finansowa kraju nie sprzyjająca pomocy osobom starszym, • niekorzystne założenia świadczeń służby zdrowia, • brak promocji zdrowia dla osób starszych.
--	---

❖ kwestia osób uzależnionych

Mocne strony	Słabe strony
• prawidłowe wykorzystywanie środków pochodzących z zezwoleń na handel napojami alkoholowymi, • włączanie się społeczności lokalnych w działania pomocowe, • współpraca oraz stały przepływ informacji pomiędzy instytucjami samorządowymi a organizacjami społecznymi i kościelnymi.	• nieprofesjonalna kadra do pracy z osobami uzależnionymi, • brak bazy leczenia odwykowego, • brak miejsc pobytu dla ofiar przemocy, • brak organizacji pozarządowych pomagających osobom uzależnionym.

Szanse	Zagrożenia
• wspólna praca fachowców różnych dziedzin na rzecz przeciwdziałania uzależnieniom, • traktowanie uzależnienia jako problemu społecznego.	• brak systemu wsparcia dla osób i rodzin wymagających specjalistycznej pomocy, • niewielka efektywność i skuteczność działań podejmowanych na rzecz osób uzależnionych, • wzrost bezrobocia oraz pogłębiające

	się ubożenie społeczeństwa, • istnienie zjawiska zmęczenia, bezsilności i bezradności społecznej, • niedostateczne wykorzystywanie systemu informacji.
--	--

❖ kwestie osób bezdomnych

Mocne strony	Słabe strony
• stosowanie działań zapobiegających bezdomności, • współpraca z różnymi podmiotami w ramach pomocy bezdomnym, • brak podziału na bezdomnych swoich i obcych, • zaangażowanie służb i koordynacja działań na rzecz bezdomnych, • informowanie bezdomnych o ich prawach i możliwościach uzyskania pomocy.	• brak organizacji pozarządowych niosących pomoc bezdomnym, • brak indywidualnych programów wychodzenia z bezdomności, • brak szkolenia kadry w zakresie bezdomności, • brak standaryzowanych usług dla osób bezdomnych, • brak struktury stacjonarnej dla bezdomnych.

Szanse	Zagrożenia
• współpraca z organizacjami pozarządowymi.	• brak programów pomocy dla bezdomnych, programów w zakresie budownictwa socjalnego, • brak dostępu do programów rządowych przeciwdziałających bezdomności, • brak programów lokalnych wspierających bezdomnych, • istnienie problemu długotrwałego bez-

	robocia wśród osób bezdomnych, • brak społecznej akceptacji problemu bezdomności.
--	--

❖ **rozwój kadr i służb pomocowych**

Mocne strony	Słabe strony
• pomoc Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w rozwiązywaniu lokalnych problemów społecznych, • wyspecjalizowana kadra pracowników społecznych, • prowadzenie działań socjalnych z rodziną.	• brak wyspecjalizowanej kadry kompleksowo zajmującej się rodzinami dysfunkcyjnymi, • brak dostępu do placówek oświatowych zajmujących się kształceniem w zakresie usług opiekuńczych, • przeciążenie pracowników socjalnych ilością zadań, • brak na terenie gminy domu opieki społecznej.

Szanse	Zagrożenia
• dobre przygotowanie zawodowe absolwentów szkolnictwa do potrzeb rynku w zakresie służb pomocy społecznej, • stałe doskonalenie zawodowe pracowników pomocy społecznej, • współpraca z jednostkami pomocy społecznej prowadzonymi przez inne podmioty.	• niewystarczająca ilość kadry w stosunku do potrzeb, • przeciążenie pracowników socjalnych ilością zadań.

❖ **poziom zaspokajania potrzeb uznanych za podstawowe**

Mocne strony	Słabe strony
• dostatecznie rozwinięta baza zabezpieczająca potrzeby społeczne, • dostateczne dofinansowanie oświaty i nauki, • łatwy dostęp do szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej. • dostęp do terenów rekreacyjnych i wypoczynkowych, • łatwy dostęp do opieki zdrowotnej.	• niedostateczna ilość mieszkań komunalnych i socjalnych, • nieprawidłowo zorganizowana służba zdrowia, • słabo rozwinięta infrastruktura komunalna i sieć komunikacyjna, • wzrost przestępczości.

Szanse	Zagrożenia
• wzrost poziomu wykształcenia, • wykorzystywanie środków finansowych pochodzących z Unii Europejskiej, • prawidłowy recycling odpadów, • postępujące przekształcenia gospodarcze, • ochrona i wykorzystanie środowiska naturalnego, • rozwój turystyki, zagospodarowywanie do tych celów zbiorników wodnych, • korzystne położenie regionu, dobre połączenie dróg lokalnych z krajowymi.	• wzrost patologii spowodowanych brakiem pracy i środków do życia, • postępująca degradacja wartości rodzinnych, • istniejące zagrożenie powodziowe, • brak rozwoju agroturystyki, • pogłębiający się upadek kultury pracy, • wzrost apatii i zniechęcenia wśród społeczeństwa gminy.

2.11. ZASOBY UMOŻLIWIAJĄCE ROZWIĄZYWANIE PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH

Zasobami umożliwiającymi rozwiązywanie problemów społecznych określamy instytucje znajdujące się na terenie gminy, które działają w obszarze polityki społecznej i rozwiązują dane problemy. Są to zarówno jednostki samorządowe, jak i niepubliczne, na przykład organizacje pozarządowe.

2.11.1 INSTYTUCJE OFERUJĄCE POMOC I WSPARCIE

Instytucją oferującą pomoc i wsparcie mieszkańcom gminy jest **Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej**. Ośrodek realizuje zadania wynikające z ustawy o pomocy społecznej i świadczeń rodzinnych, między innymi koordynuje rozwiązywanie problemów społecznych w gminie. Oferta jednostki jest skierowana do mieszkańców gminy Nędza, którzy znajdują się w trudnej sytuacji materialnej i społecznej. Ośrodek zatrudnia dwóch pracowników socjalnych, główną księgową i kierowniczkę.

Na terenie gminy Nędza nie zlokalizowano ani jednego domu pomocy społecznej. Trzy takie jednostki, z łatwym – jak wynika z nadesłanych ankiet służących do opracowania analizy SWOT – do nich dostępem, znajdują się w najbliższej odległości na obszarze powiatu.

2.11.2. Pozostałe instytucje

W gminie Nędza, istnieją 4 parafie Kościoła rzymskokatolickiego. Każda społeczność, w której istnieją silne więzi społeczne, powinna organizować współpracę między samorządem a organizacjami pozarządowymi, aby współdziałać w kierunku instytucjonalnego usprawniania i uzupełniania wszelakich form pomocy, zapewnić godziwe warunki życia, rozwoju oświatowego i kulturalnego oraz spędzania wolnego czasu. Poniżej prezentowane są wszystkie i instytucje pozarządowe działające na terenie gminy Nędza.

INSTYTUCJE DZIAŁAJĄCE NA TERENIE GMINY NĘDZA

STOWARZYSZENIE (INSTYTUCJA)	CELE STATUTOWE
Świetlica w Nędzy ul. Strażacka 2 Filie w Górkach Śląskich, Zawadzie Książęcej, Szymolicach	Działalność kulturalna w ramach kółek zainteresowań, organizacja imprez kulturalnych i rekreacyjnych dla dzieci i młodzieży
Biblioteka w Nędzy ul. Strażacka 2 Filie w Babicach, Zawadzie Książęcej	
Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji w Nędzy ul. Sportowa 10	Organizacja imprez sportowo-rekreacyjnych
LKS „BATEREX” Nędza LKS „ZGODA” Zawada Książęca LKS „SPARTA” Babice LKS Górki Śląskie	Sekcja piłki nożnej seniorów, juniorów i trampkarzy
Stacja Opieki CARITAS Diecezji Gliwickiej	
CARITAS Parafialny	
Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Niemców Województwa Śląskiego – Gminna Grupa Robotcza DFK ul. Wiejska 53	
Związek Emerytów i Rencistów	
Koło Gospodyń Wiejskich	

Urząd Gminy w Nędzy organizuje szereg imprez kulturalnych:

- Akcja Zima – ma na celu zorganizowanie czasu wolnego dzieciom i młodzieży z terenu gminy niewyjeżdżającym na ferie zimowe. Organizowane są przede wszystkim zajęcia taneczno-ruchowe, turnieje sportowe: badmintona, unihocka, tenisa stołowego, piątek piłkarskich, a także wyjazdy m.in. na basen;
- Akcja Lato – skierowana do dzieci i młodzieży z terenu gminy spędzającej wakacje w domu. Kilkuset uczestników bierze udział w wycieczkach turystyczno-krajoznawczych, spektaklach teatralnych, turniejach sportowo-rekreacyjnych, warsztatach plastycznych i technicznych, zabawach i konkursach;
- Piknik „Pływadło” – ma na celu przybliżenie wiedzy o Unii Europejskiej;
- Festyn Sportowy LKS Górki Śląskie;
- Turniej o Puchar Wójta Gminy Nędza w piłce nożnej seniorów;
- Gminne Zawody Strażackie;
- Festyn Sportowy LKS „SPARTA” Babice;
- Dożynki Gminne;
- Dzień Edukacji Narodowej.

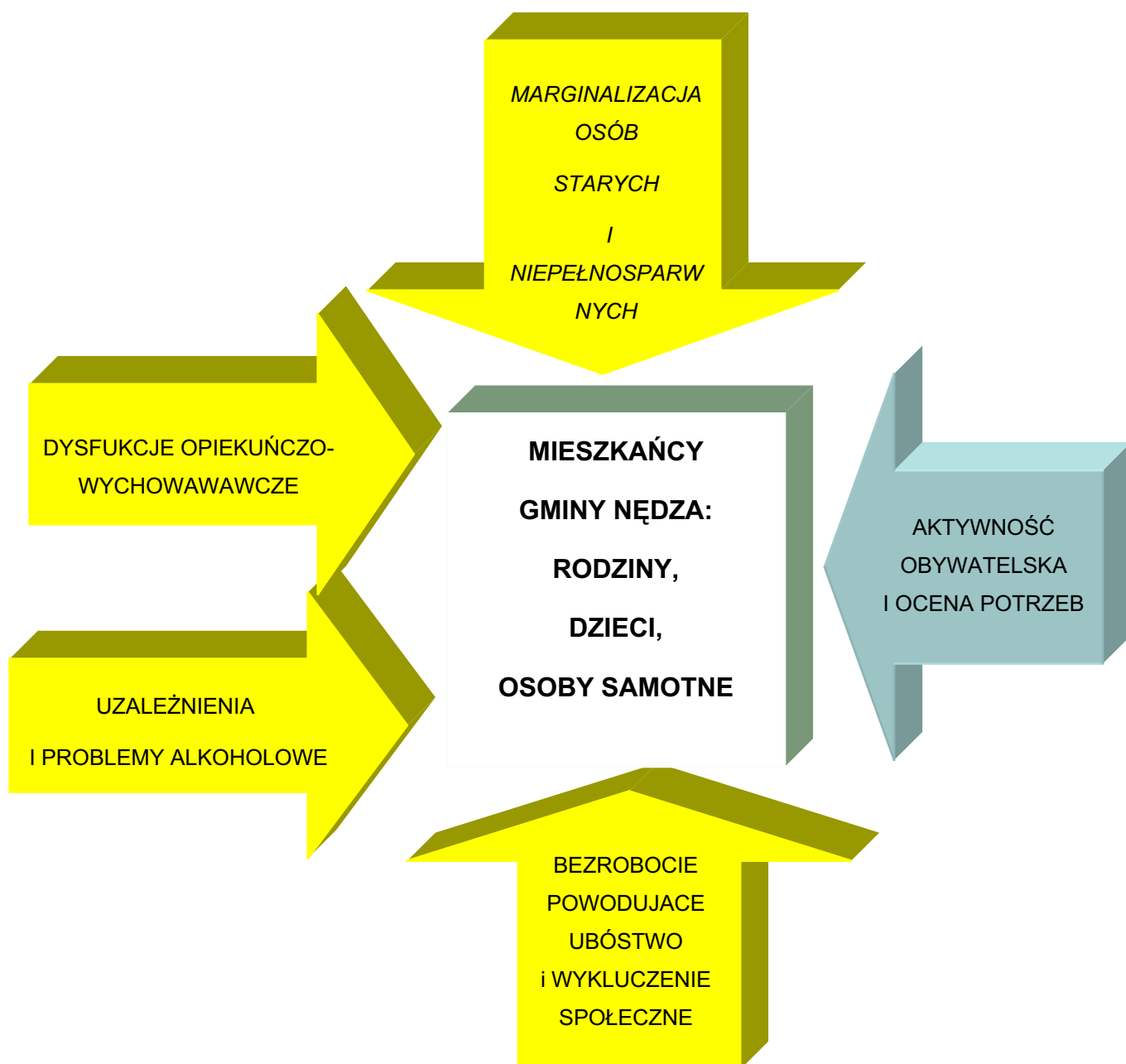
2.12. PODSUMOWANIE CZĘŚCI DIAGNOSTYCZNEJ

Dokonujący diagnozy problemów społecznych na terenie gminy, zespół korzystał z szeregu możliwości, jakie stwarza funkcjonowanie jednostek organizacyjnych samorządu terytorialnego, jednostek pozarządowych oraz instytucji współdziałających w szeroko rozumianym obszarze polityki społecznej. Nie poprzestając na analizie źródeł zastanych, którymi dysponują Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Policja, Powiatowy Urząd Pracy i inne, korzystano obficie z bardzo wskazanych przy sporządzaniu analiz diagnostycznych źródeł wywołanych, tj. badań ankietowych i analizy SWOT.

Sumując uzyskane informacje i nakładając wyniki diagnozy na zakres możliwości kompetencyjnych samorządu, możemy wskazać najważniejsze obszary problemowe, których rozwiązanie powinno stać się przedmiotem działań samorządu lokalnego, a jest treścią części programowej niniejszego dokumentu. Zespół przygotowujący dokument

uznał, że problemami, dla których należy zaprogramować działania, są obszary wskazane na wykresie:

PROBLEMY SPOŁECZNE GMINY, KTÓRE NALEŻY ROZWIĄZAĆ W RAMACH STRATEGII



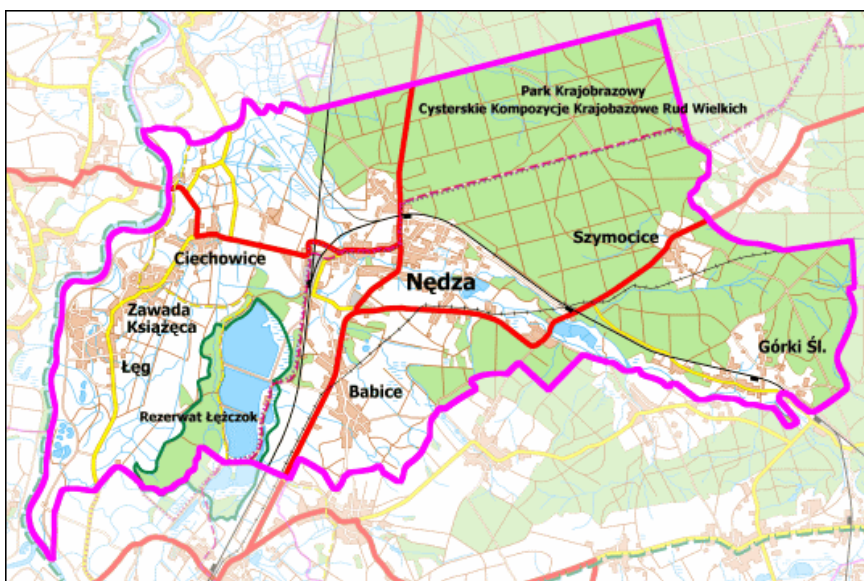
KWESTIE PIERWSZOPLANOWE - NAJWAŻNIEJSZE

KWESTIE POŚREDNIO WPŁYWAJĄCE NA ROZWIĄZYWANIE LOKALNYCH PROBLMÓW SPOŁECZNYCH

3. CZĘŚĆ PROGRAMOWA

W tej części strategii zawarte są programy szczegółowe polityki i pomocy społecznej, przeznaczone do realizacji na terenie gminy. Zostały one ujęte w formie misji, celów strategicznych, celów szczegółowych i kierunków działań.

3.1. MISJA



**GMINA NĘDZA
ZAPEWNIĄ SVOIM
MIESZKAŃCOM
WARUNKI DO
ROZWOJU ORAZ**

**PRZECIWDZIAŁA WYKLUCZENIU SPOŁECZNEMU POPRZECZ
SKUTECZNY SYSTEM OPARCIA**

3.2. CELE STRATEGICZNE

Problem:

Zgodnie z zasadą pomocniczości system polityki i pomocy społecznej powinien uzupełniać i wspomagać naturalną strukturę społeczną w samoorganizacji i kompensowaniu podstawowych potrzeb.

Cel strategiczny 1

Aktywizowanie lokalnej społeczności do wolontariatu i inicjatyw obywatelskich

Cele operacyjne

1. Inicjowanie integracji społeczności lokalnej.
2. Wspólne diagnozowanie potrzeb i problemów społeczności lokalnych.

Kierunki działań:

1. Systematyczna diagnoza i monitoring istniejących problemów społecznych.
2. Wspomaganie inicjatyw społecznych i inspirowanie rozwoju idei samopomocy.
3. Realizacja zadań dotyczących rozwiązywania problemów społecznych w gminie, w jak najszerszym zakresie, przez organizacje społeczne, Kościół katolicki i inne kościoły, związki wyznaniowe, fundacje, stowarzyszenia, pracodawców, osoby fizyczne i prywatne.
4. Wspieranie organizacyjne, prawne i lokalowe powstających i istniejących organizacji pozarządowych oraz świadczenie poradnictwa dla organizacji pozarządowych w zakresie pozyskiwania grantów i dotacji, środków finansowych z innych źródeł niż samorządowe.
5. Promowanie idei wolontariatu i pozyskiwania wolontariuszy do współpracy w realizowaniu zadań dotyczących rozwiązywania problemów społecznych.

6. Systematyczne wzmacnianie kadr Ośrodka Pomocy Społecznej poprzez do-kształcanie i utrzymanie odpowiedniej liczby pracowników socjalnych.
7. Upowszechnianie pozytywnych skutków działań obywatelskich.

Odpowiedzialni za realizację kierunków działań:

Rada i Urząd Gminy, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Komisja do spraw Rozwią-zywania Problemów Społecznych.

Środki finansowe:

Budżet samorządu lokalnego, środki pozyskane z funduszy zewnętrznych: rządowych, pozarządowych, programów celowych.

Partnerzy:

Instytucje rządowe, naukowe, samorządowe, organizacje społeczne ze szczególnym uwzględnieniem organizacji pożytku publicznego.

Problem:

Rodzina powinna zapewniać swoim członkom oparcie i pomoc, może to zrobić tylko silna rodzina, w związku z czym wszelkie problemy opiekuńczo-wychowawcze osłabiające powyższe funkcje powinny być diagnozowane i rozwiązywane. Polepszeniu powinna ulec sytuacja dziecka, w szczególności należy się zająć brakiem miejsc spędzania czasu wolnego.

Cel strategiczny 2

Sprawny system pomocy rodzinie ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb dzieci i młodzieży.

Cele operacyjne:

1. Pomoc w likwidacji przyczyn dysfunkcji.
2. Wspieranie i usprawnianie systemu wsparcia dla rodziny: psychologicznego, prawnego, socjalnego.
3. Współpraca z instytucjami i organizacjami zajmującymi się opieką i pomocą rodzinie.
4. Zapewnienie dzieciom i młodzieży w tym niepełnosparwnym odpowiednich warunków do życia i rozwoju zgodnie z ich potrzebami i przysługującymi im prawami.

Kierunki działań:

1. Rozwój wsparcia psychologicznego i w formie pracy socjalnej dla rodzin naturalnych, zastępczych, a także terapii rodzinnej.
2. Zintensyfikowanie i rozwój form pracy socjalnej ze szczególnym uwzględnieniem dzieci ze środowisk niewydolnych wychowawczo.
3. Zabezpieczenie potrzeb bytowych dzieci i młodzieży z rodzin ubogich:
 - organizacja i finansowanie dożywiania w trakcie nauki w szkole,
 - zapewnienie odzieży, wyposażenia w artykuły szkolne,
 - organizacja i finansowanie wypoczynku letniego i zimowego,

- organizowanie akcji charytatywnych dla pozyskiwania środków na pomoc dzieciom.
4. Podejmowanie inicjatyw i nowatorskich rozwiązań na rzecz ochrony macierzyństwa i dziecka w rodzinie.
 5. Szkolenie i podnoszenie kwalifikacji kadry specjalistów do pracy z rodziną oraz w zakresie zaspokojenia potrzeb dzieci w placówkach.
 6. Rozwój nowych form działań osłonowo-aktywizujących na rzecz dzieci i młodzieży niepełnosprawnej.
 7. Tworzenie i wdrażanie programów w zakresie wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży.
 8. Opracowywanie i realizacja gminnego systemu profilaktyki na rzecz dziecka i rodziny.
 9. Wykorzystanie potencjału partnerów społecznych w realizacji pomocy dziecku i rodzinie.
 10. Zintegrowanie działań na rzecz dziecka i rodziny ze środowiskiem lokalnym, w szczególności z jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej, sądami i ich organami pomocniczymi, instytucjami oświatowymi, zakładami opieki zdrowotnej, kościołami i związkami wyznaniowymi oraz z organizacjami społecznymi.
 11. Inicjowanie i rozwój różnych form integracji rodzin ze społecznością lokalną – wspieranie wypoczynku rodzinnego, organizowanie imprez integracyjnych i kulturalnych, festynów, spartakiad.
 12. Zapewnienie lokali socjalnych dla samotnych matek,
 13. Podjęcie działań w kierunku uruchomienia świetlicy środowiskowej na bazie likwidowanych budynków przedszkolnych.

Odpowiedzialni za realizację kierunków działań:

Rada i Urząd Gminy, szkoły, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Komisja do spraw Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Środki Finansowe:

Budżet samorządu lokalnego, środki pozyskane z funduszy zewnętrznych: rządowych, pozarządowych, programów celowych.

Partnerzy:

Instytucje rządowe, naukowe, samorządowe, organizacje społeczne ze szczególnym uwzględnieniem organizacji pożytku publicznego.

Problem:

Zapewnienie opieki osobom terminalnie chorym, starszym i niepełnosprawnym niezdolnym do samodzielnego funkcjonowania w środowisku.

Cel strategiczny 3**Budowa systemu wsparcia osób starych i niepełnosprawnych****Cele operacyjne:**

1. Zapewnienie odpowiednich form opieki osobom wymagającym takiej pomocy, aktywizowanie osób starszych i niepełnosprawnych do udziału w życiu społecznym.
2. Usprawnianie osób starszych, niepełnosprawnych .
3. Aktywizacja rodzin na rzecz zapewnienia opieki swoim najbliższym, wymagającym takiej pomocy.
4. Promowanie aktywnego i zdrowego stylu życia.

Kierunki działań:

1. Utrzymanie osób starszych i niepełnosprawnych wymagających opieki w środowisku zamieszkania poprzez rozwinięty system usług opiekuńczych.
2. Praca socjalna – podejmowanie przez pracowników socjalnych działań mających głównie na celu ułatwianie kontaktów z placówkami służby zdrowia, udzielanie pomocy w korzystaniu z różnych form rehabilitacji leczniczej i społecznej, inicjowanie kontaktów rodzinnych oraz podejmowanie działań zmierzających do większego zaangażowania rodziny w sprawowanie opieki nad osobą wymagającą takiej pomocy, w tym zawieranie umów alimentacyjnych, porozumień na świadczenie usług, zapewnienie osobom uprawnionym usług w ramach pielęgniarstwa opieki środowiskowej, uwrażliwienie społeczności lokalnych na potrzeby osób starszych, niepełnosprawnych, także rozpowszechnienie idei wolontariatu, objęcie opieką wolontarystyczną osób potrzebujących opieki, skorzystanie przez osoby starsze i niepełnosprawne z przysługujących uprawnień np. wyjazdu na

turnus rehabilitacyjny, do sanatorium, w uzyskaniu odpowiedniego sprzętu rehabilitacyjnego itp.

3. Rozwijanie aktywnych form spędzania wolnego czasu przez osoby starsze w tym organizowanie cyklicznych spotkań integracyjnych, zaspokajanie potrzeb kulturalno-społecznych i rekreacyjnych.
4. Utrzymanie osób starszych i niepełnosprawnych w środowisku lokalnym.
5. Zapewnienie całodobowej opieki w placówkach stacjonarnych.
6. Budowa programów zapewniających integrację ze środowiskiem lokalnym i aktywizację osób niepełnosprawnych, zaburzonych i chorych psychicznie.
7. W przypadku wyczerpania wszystkich możliwości zapewnienie opieki w środowisku, umieszczenie osób wymagających całodobowej opieki w zakładach opiekuńczo-leczniczych lub w domach pomocy społecznej.
8. Promowanie i współdziałanie na rzecz powoływania w gminie rodzinnych domów pomocy społecznej,
9. Współdziałanie z Caritas w zakresie poszerzenia działalności o Zakład Pielęgnacyjno-Opiekuńczy.
10. Podjęcie działań w kierunku organizacji ośrodka dla osób zaburzeniami psychicznymi – Ośrodka Dziennego Pobytu dla Osób z Zaburzeniami Psychicznymi.
11. Współpraca z PCPR i PFRON w zakresie:
 - systematycznego łamania barier architektonicznych,
 - rozwoju placówek rehabilitacyjnych,
 - podnoszenia wiedzy pracowników socjalnych.

Odpowiedzialni za realizację kierunków działań:

Rada i Urząd Gminy, Ośrodek Pomocy Społecznej.

Środki finansowe:

Budżet samorządu lokalnego, środki pozyskane z funduszy zewnętrznych: rządowych, pozarządowych, programów celowych.

Partnerzy:

Instytucje rządowe, naukowe, samorządowe, organizacje społeczne ze szczególnym uwzględnieniem organizacji pożytku publicznego.

Problem:

Bezrobocie powodujące ubóstwo i nieprawidłowości w funkcjonowaniu rodziny.

Cel strategiczny 4

Zwiększenie szans na podjęcie pracy zawodowej i przeciwdziałanie negatywnym skutkom społecznym wynikającym z bezrobocia w rodzinie.

Cele operacyjne:

1. Przygotowanie i wspieranie bezrobotnego w trakcie poszukiwania pracy.
2. Pomoc rodzinom i osobom pozostającym bez środków dożycia i schronienia.
3. Wspieranie, odbudowa i podtrzymanie umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej i pełnieniu ról społecznych.

Kierunki działań:

1. Praca socjalna. Zwiększenie szans na podjęcie zatrudnienia dokonuje się przez odpowiednie przygotowanie klienta do poszukiwania pracy, pomoc w znalezieniu ofert pracy, pośredniczenie w kontaktach z pracodawcami, kontakt z doradcą zawodowym, motywowanie do podjęcia nauki, uczestnictwa w kursach, monitorowanie i wspomaganie osoby bezrobotnej w działaniach służących rozwiązaniu problemu bezrobocia.
2. Wsparcie materialne dla rodzin i osób dotkniętych ubóstwem i biedą, zapewnienie im schronienia w sytuacjach kryzysowych.
3. Współpraca z organizacjami z terenu powiatu i województwa w zakresie budowy programów kierowanych do bezrobotnych kobiet.
4. Współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy w zakresie organizowania szkoleń, staży, robót publicznych.
5. Organizacja punktu informacyjnego wspierającego bezrobotnych w poszukiwaniu pracy.

6. Podjęcie działań w kierunku utworzenia Klubu Integracji Społecznej.

Odpowiedzialni za realizację kierunków działań:

Rada i Urząd Gminy, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej.

Środki finansowe:

Budżet samorządu lokalnego, środki pozyskane z funduszy zewnętrznych: rządowych, pozarządowych, programów celowych.

Partnerzy:

Instytucje rządowe, naukowe, samorządowe, organizacje społeczne ze szczególnym uwzględnieniem organizacji pożytku publicznego.

Problem:

Choroba alkoholowa jest jednym z problemów społecznych. Staje się przyczyną szeregu negatywnych zjawisk, szczególnie przemocy domowej, skutecznie ograniczając wydolność rodzin dotkniętych problemem. Alkoholizm często łączy się z innymi uzależnieniami, co jest istotne w odniesieniu do dzieci i młodzieży.

Cel strategiczny 5

Zintegrowany systemu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych na terenie gminy.

Cele operacyjne:

1. Zapobieganie powstawaniu nowych problemów alkoholowych.
2. Zmniejszanie rozmiarów problemów, które aktualnie występują, m.in. przemocy w rodzinie.
3. Zwiększenie zasobów niezbędnych do radzenia sobie z już istniejącymi problemami.

Kierunki działań:

1. Ograniczanie i zmiana struktury spożycia napojów alkoholowych.
2. Zmiana zachowań i postaw mieszkańców w sytuacjach związanych z alkoholem.
3. Wdrożenie stosownych form profilaktyki kierowanej w szczególności do dzieci i młodzieży.
4. Budowanie skutecznych form kontroli prawnej i społecznej nad szkodliwymi formami postępowania osób nadużywających alkoholu.
5. Zwiększenie skuteczności i dostępności terapii w zakresie nowoczesnych strategii i metod rozwiązywania problemów alkoholowych.
6. Przeciwdziałanie przemocy domowej.
7. Uruchomienie punktu konsultacyjnego (prawnik, psycholog, pracownik socjalny).
8. Budowa grup samopomocowych.

Cele i kierunki działań są realizowane zgodnie z przyjmowanym corocznie przez Radę Gminy Gminnym Programem Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych zawierającym szczegółowe wskazania w tym zakresie.

Odpowiedzialni za realizację kierunków działań:

Rada i Urząd Gminy, Szkoły, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Komisja do spraw Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Środki finansowe:

Budżet samorządu lokalnego, środki pozyskane z funduszy zewnętrznych: rządowych, pozarządowych, programów celowych.

Partnerzy:

Instytucje rządowe, naukowe, samorządowe, organizacje społeczne ze szczególnym uwzględnieniem organizacji pożytku publicznego.

3.3. MONITORING I WDRAŻANIE STRATEGII

3.3.1. MONITORING I EWALUACJA

Skuteczność funkcjonowania przyjętej strategii zależy będzie od:

- a. monitoringu i ewaluacji,
- b. budowy programów celowych rozwijających przyjęte kierunki działań.

Monitoring i ewaluacja zapisów strategicznych polegają na systematycznej ocenie realizowanych działań oraz modyfikacji kierunków działania w przypadku istotnych zmian społecznych, które mogą pojawić się poprzez zmianę regulacji prawnych czy też narastanie poszczególnych dolegliwości społecznych.

Całościowa ocena wymaga odpowiedzi na pytania o zgodność ocenianej polityki z przyjętymi wartościami i zasadami. Ewaluacja jest działalnością z natury normatywną, gdyż

z jednej strony wykorzystuje się w niej istniejące normy, z drugiej zaś w jej wyniku mogą pojawić się propozycje wprowadzenia nowych norm i procedur. Jest także działalnością instrumentalną, ponieważ jej podstawowym celem jest dostarczenie podmiotom polityki społecznej praktycznej wiedzy potrzebnej przy podejmowaniu decyzji

Elementami skutecznego monitoringu i ewaluacji będą przede wszystkim:

a. Zespół wdrażający strategię.

Zespół powinien zostać powołany przez wójta odrębnym zarządzeniem, a w jego skład mogą wejść m. in.: zastępca wójta, sekretarz, kierownik Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, przedstawiciel Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, radni, przewodniczący Komisji Oświaty, Kultury, Zdrowia i Spraw Publicznych Rady Gminy.

b. Roczna ocena wdrażania strategii.

Zespół wdrażający strategię winien się zbierać przynajmniej raz w roku i ocenić poziom wdrażania poszczególnych celów i kierunków działań. Zespół swoją ocenę powinien przekazać wójtowi i radzie, sugerując przyjęcie proponowanych rozwiązań, np. programów celowych, programu rozwiązywania problemów alkoholowych etc.

3.3.2. CECHY PROGRAMÓW I PROJEKTÓW

Strategia integracji i rozwiązywania problemów społecznych będzie skuteczna, o ile przedstawiciele samorządu lokalnego znajdą zasoby umożliwiające budowę i realizację programów celowych zgodnych z przyjętymi kierunkami działań. Programy można realizować w okresach rocznych, dłuższych lub krótszych, w zależności od charakteru danego projektu.

Przy budowie projektów znaczenie będą miały środki, które Rada Gminy rocznie będzie przeznaczała na ten cel. Projekty można realizować w ramach:

- a. własnych zasobów samorządu (np. projekty GOPS),
- b. poprzez organizacje pozarządowe,
- c. poprzez inne instytucje zewnętrzne.

Projekty i programy mogą być przyjmowane przez Radę Gminy stosownymi uchwałami, które winny przybierać formułę załączników do niniejszej strategii.

Projekty i programy realizowane w ramach strategii powinny być zgodne z przyjętymi kierunkami działań. Ponadto powinna je cechować:

1. **Efektywność** – jest to jedna z najbardziej pożądanых cech polityki społecznej i jednocześnie kryterium jej oceny. Stosowana jest w polityce społecznej w znaczeniach nadawanych jej przez ekonomię, prakseologię i socjologię. Jest to relacja między osiągniętymi bądź planowanymi celami (korzyściami) danego działania a ponoszonymi lub planowanymi nakładami. Można tego dokonać dwoma sposobami: osiągając maksymalny stopień realizacji celu przy danym nakładzie zasobów (zwiększenie wydajności) lub używając minimalnego nakładu środków, by w jak największym stopniu zbliżyć się do realizacji celu (oszczędzanie zasobów). Efektywne programy, realizowane w ramach strategii, rozwiązują jedną kwestię społeczną, nie przyczyniając się do powstania nowych. Służą zachowaniu równowagi między interesami różnych grup społecznych oraz podnoszą poziom zaspokajania potrzeb społeczeństwa, oszczędnie i wydajnie dysponując posiadanymi środkami.
2. **Skuteczność** – jest to zgodność między stanem rzeczy, określanym jako skutek danego działania, a zakładanym celem. Skuteczność jest stopniowalna: za skuteczne uznaje się nie tylko działania, których skutki są tożsame z celem, ale i te,

które zbliżają do jego osiągnięcia. Skuteczność jest oceną, dla której punktem odniesienia jest wzorzec stanu docelowego.

Ten stan docelowy w polityce społecznej może być postrzegany bardziej konkretnie – jako pożądane i zaplanowane zmiany w jakiejś dziedzinie życia społecznego (np. ograniczanie obszarów biedy).

3. **Celowość** – jest to cecha oznaczająca dotarcie z danym programem do środowiska osób rzeczywiście go potrzebujących. Ocena celowości powinna się opierać na rzetelnie przeprowadzonej diagnozie problemu.

3.3.3. PROPONOWANE PROJEKTY

NAZWA PROJEKTU

Ośrodek Dziennego Pobytu dla Osób z Zaburzeniami Psychicznymi

MIEJSCE REALIZACJI PROJEKTU

Budynek po byłej szkole podstawowej w Nędzy

WNIOSKODAWCA PROJEKTU

Stowarzyszenie Homo Homini w Rybniku

PODMIOT WIODĄCY W REALIZACJI PROJEKTU

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nędzy

WCZEŚNIEJSZE DOŚWIADCZENIA WNIOSKODAWCY W REALIZACJI ZADAŃ

Stowarzyszenie prowadzi placówki na terenie powiatu rybnickiego.

CEL STRATEGICZNY PROJEKTU

Zapewnienie opieki oraz zagospodarowanie czasu wolnego osobom z zaburzeniami psychicznymi – po leczeniu szpitalnym.

CELE SZCZEGÓŁOWE

1. Dostęp do lekarza specjalisty.
2. Możliwość stałych konsultacji.
3. Pomoc rodzinom opiekującym się osobami z zaburzeniami psychicznymi.
4. Możliwość samodzielnego funkcjonowania w środowisku zamieszkania.

BENEFICJENCI PROJEKTU

Osoby pełnoletnie z zaburzeniami psychicznymi (funkcjonowanie w środowisku zamieszkania)

PARTNERZY REALIZUJĄCY PROJEKT

- Urząd Gminy w Nędzy,
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nędzy,

- Stowarzyszenie „Caritas”.

DOSTOSOWANIE PROJEKTU DO POSIADANYCH ZASOBÓW I SYTUACJI MIASTA

Wykorzystanie pomieszczeń w budynku byłej szkoły podstawowej

CZAS REALIZACJI PROJEKTU

Okres około 5 lat.

4. UWAGI KOŃCOWE

Zapisy zawarte w strategii będą realizowane w ramach kierunków poszczególnych działań, w zależności od posiadanych przez samorząd i pozyskanych z zewnątrz środków finansowych.